

Vad gör kommunerna för ungdomar som inte går i gymnasieskolan?

En rapport om det kommunala informationsansvaret
(uppföljningsansvaret)

Beställningsadress:
Fritzes kundservice
106 47 Stockholm
Telefon: 08-690 95 76
Telefax: 08-690 95 50
E-post: skolverket@fritzes.se
www.skolverket.se

Beställningsnr: 11:1220
ISSN: 1103-2421
ISRN: SKOLV-R-360-SE

Form: Ordförrådet AB
Omslagsbild: Johnér
Tryck: DanagårdLiTHO
Upplaga: 2 000 ex
Stockholm 2011

Vad gör kommunerna för ungdomar som inte går i gymnasieskolan?

En rapport om det kommunala informationsansvaret
(uppföljningsansvaret)

Förord

Kommunerna har en skyldighet att hålla sig informerade om sysselsättningen hos ungdomar 16–19 år som inte går i gymnasieskolan, i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder. Det kallas det kommunala informationsansvaret eller uppföljningsansvaret. År 2005 förtydligades kommunernas skyldighet i skollagen.

Skolverket har vid två tidigare tillfällen följt upp kommunernas hantering av informationsansvaret. I denna rapport har Skolverket följt upp hur kommunerna organiserar och bedriver arbetet med informationsansvaret och hur det har förändrats sedan den uppföljning som genomfördes år 2006. Resultaten visar att fler kommuner arbetar aktivt med frågan men att det fortfarande finns brister i många kommuners arbete.

Rapporten är skriven av Helena Wintgren på Skolverkets utvärderingsavdelning. I arbetet med uppföljningen har Rwaa Ishak, Moa Morin och Karolina Österlind deltagit.

Skolverket i maj 2011

Helén Ängmo
Tf generaldirektör

Helena Wintgren
Undervisningsråd

Innehåll

Sammanfattning	8
1. Inledning	12
1.1 Syfte och frågeställningar	13
1.2 Metod	14
1.3 Disposition.....	15
2. Bakgrund	18
2.1 Utvecklingen över tid av kommunernas ansvar	18
2.2 Informationsansvaret	19
2.3 Slutsatser i uppföljningen 2006	21
2.4 Förändringar i förutsättningar sedan 2006.....	22
2.5 Den nya skollagen och informationsansvaret	22
3. Resultat	28
3.1 Ungdomar som omfattas	28
3.2 Organisation och ansvarsfördelning	30
3.3 Information om ungdomarna	31
3.4 Kontakt med ungdomarna	34
3.5 Individuella åtgärder.....	37
3.6 Förändring från kommunernas synvinkel	43
3.7 Hur kommunerna tycker att arbetet fungerar	44
3.8 Jämförelser mellan kommuner	49
4. Diskussion och slutsatser	54
4.1 Förändringar i kommunernas arbete.....	54
4.2 Viktiga faktorer i arbetet med informationsansvaret.....	54
4.3 Slutsatser och förslag	59
Referenser	62
Bilagor	65
Bilaga 1	66
Bilaga 2	69
Bilaga 3	79

Sammanfattning

Sammanfattning

Kommunerna har en skyldighet att hålla sig informerade om sysselsättningen hos ungdomar 16–19 år som inte går i gymnasieskolan, i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga åtgärder. Det kallas det kommunala informationsansvaret eller uppföljningsansvaret. Skolverket har följt upp hur kommunernas hantering av informationsansvaret har utvecklats och förändrats sedan verkets uppföljning år 2006.

Skolverkets uppföljning visar att kommunernas arbete med informationsansvaret har utvecklats i positiv riktning sedan 2006. Det är fler kommuner som arbetar aktivt och strukturerat med informationsansvaret nu än tidigare. Närmare två tredjedelar av kommunerna har en handlingsplan för arbetet med ungdomar 16–19 år jämfört med mindre än hälften år 2006. Det är också en något högre andel kommuner som har ett register över ungdomarna och som kontaktar ungdomar med anledning av informationsansvaret. Fortfarande finns det dock kommuner som inte alls arbetar med frågan.

När det gäller organisation och vilka åtgärder som erbjuds finns det fortfarande ett starkt fokus på utbildning. I likhet med tidigare är det oftast en barn- och utbildningsnämnd som ansvarar för informationsansvaret och det praktiska arbetet hanteras ofta inom gymnasieskolans individuella program (IV). Den klart vanligaste åtgärden som kommunerna erbjuder ungdomarna är också studier eller praktik inom IV. På samma sätt som 2006 är brev och telefonsamtal de vanligaste sätten som kommunerna använder för att kontakta ungdomarna.

Informationsansvaret är på flera sätt ett komplext uppdrag. Det spänner ofta över flera verksamhetsområden och kräver därmed samverkan mellan olika aktörer. Ungdomar som omfattas kan också vara i behov av omfattande stödinsatser. Uppföljningen visar att kommunerna ofta upplever svårigheter i arbetet med informationsansvaret, framför allt när det gäller att få kontakt med ungdomarna och att erbjuda dem åtgärder. Insamling av information är det som flest kommuner bedömer att de lyckas bra med i det egna arbetet. Drygt fyra av tio kommuner anser att de lyckas mycket eller ganska bra både med att samla in information, att få kontakt med ungdomarna och att erbjuda dem åtgärder.

Uppföljningen har utgått från 1985 år skollag men Skolverket har i rapporten också uppmärksammat en del av de förändringar som den nya skollagen medför. Även om bestämmelsen om informationsansvaret är i princip oförändrad i den nya skollagen finns det andra förändringar, framför allt i gymnasieskolan, som påverkar kommunernas arbete med informationsansvaret.

Inte minst kommer de nya introduktionsprogrammen sannolikt att påverka kommunernas arbete både när det gäller antalet ungdomar som omfattas av ansvaret och vilka åtgärder som ungdomarna kan erbjudas.

Utifrån resultaten i uppföljningen och mot bakgrund av förändringarna i gymnasieskolan är det viktigt att fortsätta följa kommunernas arbete med informationsansvaret nationellt. Även om arbetet har gått framåt sedan 2006 finns det fortfarande många kommuner som har brister i sitt arbete. Det betyder att förutsättningarna för ungdomar utanför gymnasieskolan att komma vidare till en meningsfull sysselsättning ser olika ut i olika kommuner.

När det gäller kommuner och fristående skolhuvudmän är det enligt Skolverket av största vikt att utveckla det förebyggande arbetet i skolan. Genom att arbeta förebyggande kan antalet ungdomar som inte fullföljer en gymnasieutbildning minska. Förändringarna i den nya skollagen gör det än viktigare än tidigare för gymnasieskolorna att förbättra det särskilda stödet till eleverna.

För kommunerna är det också betydelsefullt att fortsätta utveckla det egna arbetet med informationsansvaret. Uppföljningen visar på flera viktiga faktorer, bland annat en politisk prioritering av arbetet med en tydlig ansvarsfördelning inom kommunen och avsatta resurser. En handlingsplan för hur kommunen ska arbeta med ungdomarna kan underlätta ett strukturerat och långsiktigt arbete. En annan viktig faktor är att rigga organisationen för samverkan vilket är särskilt angeläget när det gäller att erbjuda åtgärder. Skolverket föreslår också att kommunerna följer upp och utvärderar det egna arbetet i större utsträckning än vad som sker idag.

Inledning

1. Inledning

Ungdomar som har svårigheter att etablera sig i samhället har uppmärksamats i flera olika sammanhang. I betänkandet Unga utanför (SOU 2003:92) beskrevs situationen för de ungdomar som varken arbetade, studerade eller på annat sätt ingick i sysselsättningsstatistiken. Utredningen pekade på betydande konsekvenser av ungas utanförskap, framför allt för de enskilda individerna men också för samhället. För unga som varken arbetat eller studerat på två år fann utredningen exempelvis betydligt större risker än för andra att senare vårdas för missbruk och psykiatriska problem. En av utredningens slutsatser var att dessa ungdomar är en grupp som samhället ofta har lagt avsevärda resurser på men att det behöver satsas än mer.

Olika beräkningar har gjorts över hur många ungdomar som inte finns i studier eller arbete. Enligt beräkningar i en ny rapport från flera samverkande myndigheter och andra aktörer var det drygt 20 000 ungdomar i åldern 16–19 år som varken arbetade eller studerade år 2008.¹ Närmare två tredjedelar av dessa saknades i registren över aktiviteter och stödformer från det offentliga, vilket enligt rapporten understryker betydelsen av att någon verkligen informerar sig om vad dessa ungdomar gör.²

Kommunerna är skyldiga att erbjuda gymnasieutbildning till ungdomar som avslutat grundskolan eller motsvarande och som inte fyllt 20 år. Trots att gymnasieskolan är en frivillig skolform påbörjar de allra flesta ungdomar en gymnasieutbildning. Långt ifrån alla slutför emellertid utbildningen. Av alla elever som påbörjar en gymnasieutbildning är det omkring 77 procent som får ett slutbetyg inom fem år. I antal räknat var det därmed nästan 28 000 elever av dem som påbörjade sin utbildning år 2005 som inte hade tagit ut ett slutbetyg fem år senare.³ De ungdomar som aldrig påbörjar en gymnasieutbildning, eller som gör ett tidigt avbrott, har svårare än andra att etablera sig i samhället. Skolverket har i en tidigare rapport visat att dessa ungdomar i betydligt högre utsträckning än andra varken arbetar eller studerar på komvux eller vid högskola vid 22 års ålder.⁴

¹ Ungdomsstyrelsen (2011) *Unga som varken arbetar eller studerar – hur många är de och vad gör de?* Skrifter från Temagruppen Unga i arbetslivet 2011:1.

² I dessa beräkningar tas ingen hänsyn till att ungdomar under 18 år räknas in i familjens försörjningsstöd, vilket gör att andelen i okänd aktivitet kan vara överskattad.

³ Skolverkets officiella statistik. Gymnasieskolan – betyg och studieresultat – riksnivå. Tabell 8C. Läsåret 2009/10. www.skolverket.se/statistik.

⁴ Skolverket (2005) *Väl förberedd? Arbetsledare och lärare på högskolor bedömer gymnasieutbildades färdigheter*. Rapport 268.

För att minska risken att ungdomar faller mellan stolarna har kommunerna ett lagstadgat ansvar att hålla sig informerade om vad ungdomar 16–19 år sysselsätter sig med i syfte att erbjuda dem lämpliga åtgärder. Det kallas det kommunala informationsansvaret eller uppföljningsansvaret. Skyldigheten gäller för ungdomar som inte studerar på eller har fullföljt en gymnasieutbildning.

1.1 Syfte och frågeställningar

Skolverket har vid två tidigare tillfällen följt upp hur kommunerna arbetar med det kommunala informationsansvaret.⁵ Syftet med denna rapport är att följa upp hur kommunernas hantering av informationsansvaret har utvecklats och förändrats sedan uppföljningen år 2006. Därutöver ingår också att dra slutsatser och komma med förslag om kommunernas hantering av informationsansvaret.

För att följa upp hur kommunernas arbete har förändrats har Skolverket utgått från fyra frågeställningar inom områden som också behandlades i 2006 års uppföljning:

- Hur organiserar kommunerna arbetet med informationsansvaret?
- Hur håller sig kommunerna informerade om ungdomar som omfattas av informationsansvaret?
- Hur kontaktar kommunerna ungdomarna?
- Vilka individuella åtgärder erbjuder kommunerna ungdomar utan sysselsättning?

För att få en bättre förståelse för hur kommunernas arbete fungerar har Skolverket även kompletterat med följande frågeställning:

- Vad tycker kommunerna fungerar bra respektive dåligt i arbetet med informationsansvaret?

Uppföljningen utgår från bestämmelserna i 1985 års skollag. Bestämmelserna i den nya skollagen som börjar tillämpas den 1 juli 2011 diskuteras i rapportens bakgrundsavsnitt och implikationer av förändringarna lyfts fram i rapportens slutsatser.

⁵ Skolverket (2002) "Det kommunala uppföljningsansvaret" – finns det?; Skolverket (2006) *Redovisning av uppdrag om information om icke skolpliktiga ungdomar – det kommunala uppföljningsansvaret*.

1.2 Metod

I uppföljningen har tre olika metoder använts. Det är samma tillvägagångssätt som användes i 2006 års uppföljning.

- enkät till samtliga kommuner
- intervjuer i nio kommuner
- sammanställning av statistik över aktuella ungdomar

Enkät till samtliga kommuner

En viktig del av uppföljningen har varit en nationell enkätstudie riktad till samtliga kommuner i landet. Syftet har varit att ge en nationell bild av situationen. För att kunna följa upp hur kommunernas arbete har utvecklats och förändrats har Skolverket frågat om i stort sett samma frågeområden som i uppföljningen 2006. Dessa områden är organisation, informationsinsamling, kontakt och åtgärder.⁶

Enkäten skickades ut som en webbenkät under hösten 2010. Adressaten var den kontaktperson som kommunen uppgett för Skolverket vid en förfrågan tidigare under året. Sammanlagt besvarade 95 procent av kommunerna enkäten. De kommuner som inte besvarade enkäten kom från olika kommungrupper.⁷ Störst bortfall fanns i gruppen glesbygdskommuner där 10 procent av kommunerna inte besvarade enkäten.⁸

Det finns vissa skillnader mellan enkäterna 2010 och 2006 som påverkar möjligheten till jämförelse. I uppföljningen 2010 användes en webbenkät och 2006 en postenkät, en metodskillnad som kan påverka resultaten och därmed jämförbarheten mellan åren. I enkäten 2010 har det också varit obligatoriskt att besvara samtliga frågor, vilket har inneburit att det inte finns något partiellt bortfall.⁹ I den postenkät som användes 2006 finns ibland stora partiella bortfall beroende på fråga.

Det finns också vissa skillnader i frågor och frågeformuleringar mellan de två uppföljningstillfällena. De frågor som fungerade mindre bra i 2006 års enkät har reviderats eller tagits bort. Nya frågor har också kompletterat de tidigare för att bättre fånga in kommunernas arbete. Enkäten har delvis utformats i samarbete med forskare på Umeå universitet som arbetar med ett forsknings-

⁶ Enkäten finns redovisad i bilaga 2.

⁷ Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) delar in Sveriges kommuner i grupper efter strukturella egenskaper som befolkningsstorlek och pendlingsmönster. I denna rapport används kommungruppsindelningen som gällde till och med den 31 december 2010. För mer information se www.skl.se/web/Kommungruppsindelning.aspx

⁸ För mer information se tabell 1 i bilaga 1.

⁹ Med undantag för en kommun som valde att skicka in svaren ifyllda för hand i en utskrivna version av enkäten. Därmed finns ett litet partiellt bortfall på enstaka frågor.

projekt om unga utan fullständiga gymnasiestudier och bland annat undersöker kommunernas arbete med informationsansvaret.¹⁰ Enkäten har även provats ut av ett mindre antal kommuner och justeringar har gjorts baserat på deras synpunkter.

Intervjuer med kommunföreträdare

För att fördjupa kunskaperna från enkäten har Skolverket besökt sammanlagt nio kommuner. Besöken genomfördes huvudsakligen under januari 2011. Kommunerna valdes ut efter hur bra de själva ansåg att informationsansvaret hanterades i deras kommun (fråga 34 i enkäten, se bilaga 2). Fem kommuner som ansåg att de själva lyckades bra med arbetet valdes ut för att ge inspel till vad som är framgångsfaktorer i arbetet. Fyra kommuner som ansåg att de lyckades dåligt valdes ut för att se vad det är som inte fungerar med arbetet och vad kommunerna ansåg behövde förändras för att det skulle fungera bättre i framtiden. I båda dessa grupper ingick kommuner från olika kommungrupper och med olika befolkningsstorlek.

I varje kommun bad Skolverket att få intervjua person/er på förvaltningsnivå som kunde ge en övergripande bild av arbetet, person/er som är ansvariga för informationsansvaret och person/er som arbetar med informationsansvaret i den dagliga verksamheten. I studien har sammanlagt ett 40-tal personer intervjuats. De frågeområden som berördes var i stort sett desamma som i enkätundersökningen.¹¹

Statistikbearbetning

Som ett komplement till enkäten och intervjuerna har Skolverket tagit fram statistik över hur många ungdomar som omfattas av informationsansvaret. Underlaget är Skolverkets nationella uppföljning av studerande i grundskolan och gymnasieskolan läsåret 2009/10. Syftet är att ge en ungefärlig uppskattning av hur många ungdomar det handlar om och också när de har avbrutit sina studier.

1.3 Disposition

Efter denna inledande del redovisas en bakgrund till rapporten, förutsättningarna för kommunernas arbete och också förändringar i och med den nya skollagen. I del tre presenteras undersökningens resultat. Resultatredovisningen inleds med ett kort avsnitt med statistik över ungdomar utanför gymnasieskolan. Därefter redovisas hur kommunernas arbete med informationsansvaret

¹⁰ Forskningsprojektet heter *Osäkra övergångar* och finansieras av Vetenskapsrådet åren 2010–2013. För mer information se Vetenskapsrådets projektdatabas, diarienummer 2009-5964.

¹¹ Frågeguiden finns redovisad i bilaga 3.

hanteras och hur det har förändrats sedan uppföljningen 2006 samt hur kommunerna tycker att arbetet fungerar. I den avslutande delen av rapporten diskuteras resultat och slutsatser.

Bakgrund

2. Bakgrund

2.1 Utvecklingen över tid av kommunernas ansvar

Kommunerna har under en längre tid haft ansvar för ungdomar som inte går i gymnasieskolan. I den skollag som trädde i kraft den 1 juli 1986 fanns en uttrycklig bestämmelse om hemkommunens skyldighet att hålla sig informerad om ungdomarnas sysselsättning. Bestämmelsen angav ett antal åtgärder som kommunerna var skyldiga att erbjuda de ungdomar som saknade sysselsättning, bl.a. personlig studie- och yrkesvägledning samt praktik. Ansvaret kallades det kommunala uppföljningsansvaret och omfattade ungdomar till och med 18 års ålder.¹²

Den uttryckliga bestämmelsen om kommunernas uppföljningsansvar togs bort i och med förändringen av gymnasieskolan 1992. Avsikten var dock inte att kommunernas skyldighet skulle upphöra utan att det skulle utgöra en integrerad del i verksamheten med gymnasieskolan.¹³ Förändringen av gymnasieskolan innebar bland annat att kommunerna fick en skyldighet att erbjuda studier på nationella program. Till de ungdomar som inte antagits till något nationellt program eller som avbrutit sådan utbildning var kommunerna skyldiga att erbjuda utbildning i form av specialutformade eller individuella program (IV).¹⁴

En följd av att den uttryckliga bestämmelsen togs bort var att uppföljningsansvaret kom att uppfattas som otydligt. Skolverket fick år 2002 i uppdrag av regeringen att ta reda på vad ungdomar som inte gick i gymnasieskolan gjorde och vilka åtgärder kommunerna hade vidtagit för att dessa ungdomar skulle gå i gymnasieskolan.¹⁵ En viktig slutsats i Skolverkets rapport var att kommunernas arbete med att erbjuda gymnasieutbildning till stor del berodde på kommunens tolkning av lagstiftningen. Enligt Skolverket var de nya bestämmelserna otydliga och verket ansåg att det därför inte var förvånande att kommunerna gjort olika tolkningar av sitt ansvar för ungdomar utanför gymnasieskolan. Skolverket uppfattade det som olyckligt att ungdomar behandlades olika beroende på vilken tolkning av bestämmelserna som deras hemkommun gjort.¹⁶

¹² Skolverket (2002) *”Det kommunala uppföljningsansvaret” – finns det?*

¹³ Se t.ex. Skolverket (2002) *”Det kommunala uppföljningsansvaret” – finns det?*

¹⁴ 5 kap. 13 § skollagen (1985:1100).

¹⁵ Skolverket (2002) *”Det kommunala uppföljningsansvaret” – finns det?*

¹⁶ Ibid.

Även från andra håll framfördes förslag om att uppföljningsansvaret borde förtydligas. I betänkandet Unga utanför konstaterade utredaren att det rådde stor brist på uppföljande verksamhet i kommunerna av ungdomar utanför gymnasieskolan. Utredningens huvudförslag var att det kommunala uppföljningsansvaret skulle återinföras, förtydligas och utökas.¹⁷ Även i betänkandet Åtta vägar till kunskap (SOU 2002:120) föreslogs ett förtydligt ansvar för uppföljning.

Tankarna om ett förtydligt ansvar för kommunerna fångades upp i propositionen Makt att bestämma – rätt till välfärd (2004/05:2). Där föreslogs ett förtydligande av hemkommunens skyldighet att hålla sig informerad om ungdomars sysselsättning. Ansvaret benämndes nu informationsansvar. I propositionen betonades att det var ett förtydligande och inte en förstärkning av ansvaret som föreslogs. Förslaget syftade ytterst till att minska riskerna för att ungdomar hamnade utanför. Propositionen antogs av riksdagen i december 2004 och en uttrycklig bestämmelse om kommunernas ansvar att hålla sig informerade om icke skolpliktiga ungdomar skrevs in i skollagen (1985:1100) och trädde i kraft den 1 juli 2005. I enlighet med benämningen i propositionen kom det att benämnas det kommunala informationsansvaret.

2.2 Informationsansvaret

Informationsansvaret regleras i 1 kap. 18 § skollagen (1985:1100)¹⁸

Information om icke skolpliktiga ungdomar

En hemkommun skall löpande hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen som fullgjort sin skolplikt men som inte fyllt 20 år är sysselsatta, i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder.

Kommunens skyldighet enligt första stycket omfattar inte de ungdomar som genomför eller har fullföljt utbildning på nationella eller specialutformade program i gymnasieskola, gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om den behandling av personuppgifter som är nödvändig för att kommunen ska kunna genomföra sin skyldighet enligt första stycket.

¹⁷ SOU 2003:92 *Unga utanför*.

¹⁸ Det är regleringen i 1985 års skollag. I avsnitt 2.5 beskrivs hur informationsansvaret regleras i den nya skollagen som tillämpas från och med den 1 juli 2011.

Som komplement till bestämmelsen i lagstiftningen finns förordningen (2006:39) om behandling av personuppgifter i den kommunala verksamheten rörande information om icke skolpliktiga ungdomar. Där regleras vilka personuppgifter kommunerna får och inte får behandla i arbetet med informationsansvaret.

Enligt bestämmelsen i skollagen omfattar inte kommunens skyldighet de ungdomar som har fullföljt en gymnasieutbildning. Skolverket utgår ifrån att elever som har ett slutbetyg från gymnasieskolan har fullföljt utbildningen och att elever som har läst tre år i gymnasieskolan men saknar ett slutbetyg omfattas av det kommunala informationsansvaret. Även i uppföljningen år 2006 utgick Skolverket ifrån att elever utan slutbetyg omfattades av informationsansvaret.

När det gäller hur arbetet med informationsansvaret organiseras har kommunerna frihet att bestämma det själva utifrån de lokala förutsättningarna. Samverkan inom kommunen och med andra aktörer är också upp till kommunerna att avgöra. Vikten av samverkan har dock ofta betonats när det gäller informationsansvaret.¹⁹ Regeringen skriver också i propositionen till en ny skollag att det är av vikt att kommunerna samverkar med bland andra socialtjänsten och de statliga arbetsmarknadsmyndigheterna när det gäller informationsansvaret.²⁰ Ett förslag om samverkan som lyfts fram av både Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Ungdomsstyrelsen är en gemensam organisering av stödet för ungdomar med flera olika samhällsaktörer samlade på en och samma plats.²¹

Hemkommunen ska hålla sig informerad om ungdomarnas sysselsättning i syfte att kunna erbjuda lämpliga individuella åtgärder. Enligt propositionen som föregick förtydligandet skulle åtgärderna för det stora flertalet ungdomar handla om en gymnasieutbildning i form av nationella, specialutformade eller individuella program.²² I skälen för regeringens förslag betonades att kommunerna borde stödja och stimulera ungdomar att fullfölja en gymnasieutbildning. Regeringen nämnde dock även deltagande i de kommunala ungdomsprogrammen (KUP) och insatser inom landsting och socialtjänst som möjliga alternativ. Samma resonemang återkom i propositionen om en ny skollag. Där framhöll regeringen att åtgärderna inte alltid behöver vara utbildningsinsatser. Bland annat nämndes studie- och yrkesvägledning, praktik och coachning som alternativa åtgärder till ungdomar som inte vill studera i gymnasieskolan.²³

¹⁹ Se till exempel SKL (2008) *Det kommunala uppföljningsansvaret som kommunerna ser det; Ungdomsstyrelsen (2009) Vägarna in. Arbetet med unga i kommuner med lokala utvecklingsavtal.*

²⁰ Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 597f.

²¹ Ungdomsstyrelsen (2009) *Vägarna in. Arbetet med unga i kommuner med lokala utvecklingsavtal.*

²² Prop. 2004/05:2 *Makt att bestämma – rätt till välfärd*, s. 86.

²³ Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 451, 597.

Informationsansvar eller uppföljningsansvar – vad heter det egentligen?

Det finns olika sätt att benämna kommunernas ansvar att hålla sig informerade om vad ungdomarna gör som inte går i gymnasieskolan. Den benämning som används av regeringen är informationsansvar, bl.a. i uppdraget till Skolverket och i skollagspropositionen. Som tidigare nämnts kallades kommunernas ansvar före 1992 för det kommunala uppföljningsansvaret. Namnet uppföljningsansvar har levt kvar även om det finns skillnader i kommunernas ansvar nu jämfört med då. En skillnad är att uppföljningsansvaret såsom det reglerades innan 1992 omfattade ungdomar upp till 18 års ålder och att det då uttryckligen angavs ett antal åtgärder som kommunerna skulle erbjuda.

Det finns en risk för otydlighet när olika begrepp används och det är inte oproblemiskt att använda ett annat begrepp än det allmänt vedertagna. Skolverket har valt att skriva uppföljningsansvar inom parentes i kommunikationen med kommunerna för att undvika missförstånd.

2.3 Slutsatser i uppföljningen 2006

Skolverkets uppföljning från 2006 visade att det fanns en mycket tydlig utbildningskoppling i kommunernas arbete med informationsansvaret.²⁴ Det vanligaste var att uppdraget hanterades inom kommunens utbildningsförvaltning och att det praktiska arbetet leddes av en ansvarig för IV. Studier på IV var också den vanligaste åtgärden som erbjöds ungdomarna.

Uppföljningen visade också att kommunerna arbetade i olika utsträckning med informationsansvaret. I mindre än hälften av kommunerna fanns en handlingsplan för arbetet med ungdomar i åldersgruppen. En av tio kommuner uppgav att de inte hade kontaktat ungdomar med anledning av informationsansvaret sedan det förtydligades i lagstiftningen. En fjärdedel av kommunerna saknade också ett register eller en förteckning över de ungdomar som var aktuella.

I rapportens slutsatser lyfte Skolverket framför allt fram att gymnasieskolorna borde vidta åtgärder så att färre elever avbryter sina studier. Skolverket ansåg också att det var viktigt att kommunerna upprättade rutiner för kontakten med ungdomarna och provade andra sätt att kontakta dem än brev och telefon. När det gäller åtgärder ansåg Skolverket att kommunerna borde se över sitt utbud och inte rutinemässigt skriva in ungdomarna på ett individuellt program. Förutom detta lyfte verket också fram andra förbättringsförslag såsom att skolorna gavs uttrycklig rapporteringsskyldighet vid avbrott och att regler för samkörning av register och informationsöverföring tydliggjordes.

²⁴ Skolverket (2006) *Redovisning av uppdrag om information om icke skolpliktiga ungdomar – det kommunala uppföljningsansvaret.*

2.4 Förändringar i förutsättningar sedan 2006

I jämförelse mellan 2010 och 2006 finns några skillnader i förutsättningar som kan påverka kommunernas arbete med informationsansvaret. En viktig skillnad är tiden som gått sedan informationsansvaret förtydligades i lagstiftningen. När uppföljningen 2006 genomfördes hade det gått mindre än ett år sedan bestämmelsen förtydligades. Vid tidpunkten för föreliggande uppföljning har det gått fem år vilket innebär att kommunerna har haft betydligt längre tid på sig att etablera en fungerande verksamhet.

En annan skillnad är att kommunerna tidigare kunde använda kommunala ungdomsprogram (KUP) som en åtgärd för ungdomarna i arbetet med informationsansvaret. KUP anordnades på frivillig basis efter avtal med respektive länsarbetsnämnd och nästan samtliga kommuner hade KUP-avtal vid tiden för uppföljningen 2006. KUP innebar en möjlighet för kommunerna att anordna aktiviteter på heltid för arbetslösa ungdomar under 20 år och kommunerna fick ersättning från staten för verksamheten.²⁵ KUP avskaffades år 2007.

Den 1 december 2007 infördes istället Jobbgaranti för unga (UGA). Jobbgarantin gäller för ungdomar 16–24 år och anordnas av Arbetsförmedlingen.²⁶ Jobbgarantin omfattar ungdomar som har varit inskrivna hos Arbetsförmedlingen i tre månader. Till skillnad från KUP är det i första hand Arbetsförmedlingen och de kompletterande aktörerna²⁷ som anordnar verksamheten för ungdomarna – inte kommunerna. Det finns dock kommuner som har egna avtal med Arbetsförmedlingen för att anordna verksamhet inom jobbgarantin.

2.5 Den nya skollagen och informationsansvaret

Den nya skollagen ska börja tillämpas på utbildning från och med den 1 juli 2011, med undantag för vuxenutbildningen där den börjar tillämpas ett år senare. Den nya skollagen innebär en del förändringar som kan få betydelse för kommunernas arbete med informationsansvaret. Även gruppen ungdomar som omfattas av informationsansvaret kan komma att påverkas på olika sätt av förändringarna.

Själva bestämmelsen om informationsansvaret är i princip oförändrad i den nya skollagen. Den enda skillnaden i bestämmelsen är att specialutformade program i gymnasieskolan inte längre finns med då dessa program inte längre får erbjudas enligt den nya skollagen. Regeringen motiverar den i huvudsak oförändrade bestämmelsen med att informationsansvaret relativt nyligen har

²⁵ Skolverket (2006) *Redovisning av uppdrag om information om icke skolpliktiga ungdomar – det kommunala uppföljningsansvaret*.

²⁶ Förordning *Om jobbgaranti för ungdomar* (2007:813).

²⁷ Privata företag som Arbetsförmedlingen samverkar med.

förtydligats i skollagen (1985:1100) och att remissinstanserna inte har haft några invändningar mot utredningens förslag i denna fråga.²⁸

I likhet med nuvarande bestämmelse anger den nya skollagen att elever som genomför eller har fullföljt utbildning på nationella program inte omfattas av informationsansvaret. I den nya gymnasieskolan införs gymnasieexamen för elever på nationella program och elever som uppfyller kraven för en gymnasieexamen kommer att få ett examensbevis. Elever som inte uppfyller kraven för en gymnasieexamen kommer istället att få ett studiebevis.²⁹

En bestämmelse i den nya skollagen som direkt kommer att kunna underlätta kommunernas arbete med informationsansvaret handlar om skolors skyldighet att meddela när en elev påbörjar eller avslutar en gymnasieutbildning.

*När en elev börjar eller slutar vid en gymnasieskola med annan huvudman än hemkommunen, ska huvudmannen snarast meddela detta till styrelsen för utbildningen i elevens hemkommun.
(15 kap. 15 § skollagen)*

Det var ett av de förslag som Skolverket förde fram i uppföljningen 2006 och som även föreslogs i utredningen om en reformerad gymnasieskola.³⁰ Syftet med bestämmelsen är enligt regeringen att underlätta för kommunerna att uppfylla det kommunala informationsansvaret.³¹

Därutöver påverkas kommunernas arbete med informationsansvaret indirekt av att IV ersätts av fem introduktionsprogram från och med höstterminen 2011. Skolverkets uppföljning 2006 visade att studier på IV var den vanligaste åtgärden som skolorna erbjöd ungdomar i arbetet med informationsansvaret. Rektor på IV var också den som ofta ledde det praktiska arbetet.³²

I den nya gymnasieskolan kommer elever som inte är behöriga till nationella program att erbjudas något av de fem introduktionsprogrammen.³³ Introduktionsprogrammen har olika syfte och innehåll för att svara mot elevers olika behov. Till skillnad från IV kommer syftet med introduktionsprogrammen att vara antingen vidare studier eller arbete. Syftet med IV är först och främst att förbereda eleverna för vidare studier i gymnasieskolan.

Introduktionsprogrammen ska också mer snävt rikta sig till elever som saknar behörighet, antingen till ett yrkesförberedande program eller till ett visst

²⁸ Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 597.

²⁹ Gymnasieförordning (2010:2039).

³⁰ SOU 2008:27 *Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola*.

³¹ Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 597.

³² Skolverket (2006) *Redovisning av uppdrag om information om icke skolpliktiga ungdomar – det kommunala uppföljningsansvaret*.

³³ Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*.

högskoleförberedande program som eleven vill läsa. Introduktionsprogrammen yrkesintroduktion och individuellt alternativ kan om det finns synnerliga skäl erbjudas till behöriga elever. Det kan till exempel vara att en elev trots anpassning och kraftfulla insatser från skolans sida helt är på väg att avbryta studierna i gymnasieskolan.³⁴

Detta skiljer sig från hur de individuella programmen fungerar idag. Idag är en betydande del av eleverna som läser på ett individuellt program egentligen behöriga till de nationella programmen i gymnasieskolan. Enligt en rapport från Skolverket hänger det framför allt samman med att elever som avbrutit sina studier på nationella program går över till studier på IV för att de inte klarade av studierna eller av andra skäl.³⁵ Det finns också en grupp elever som läser på IV i väntan på nästa intagning för att då komma in på det program som de önskar. Enligt rapporten finns en risk att IV att ses som en generell lösning för elever som har svårigheter i skolarbetet.³⁶

Begränsningen av vilka elever som ska kunna erbjudas ett introduktionsprogram kommer sannolikt att öka gruppen ungdomar som omfattas av informationsansvaret. I propositionen till den nya skollagen betonar regeringen vikten av att stödet i gymnasieskolan förbättras och att eleverna ges stöd inom ramen för det program där de går. Kommunerna uppmanas också i möjligaste mån att tillgodose elevernas utbildningsval för att undvika att elever väntar till nästa intagning.³⁷ Även om skolorna förbättrar sitt arbete med stöd inom de nationella programmen och kommunerna arbetar för att bättre tillgodose elevernas val, finns dock en risk för att en del ungdomar trots det avbryter sina studier eller väljer att vänta på nästa intagning. Dessa elever kommer då bara i undantagsfall att kunna erbjudas studier på ett introduktionsprogram i det nya systemet.

Förändringarna med introduktionsprogrammen kommer också att påverka vilka åtgärder kommunerna kan erbjuda ungdomarna i arbetet med informationsansvaret. När det gäller ungdomar som inte är behöriga till gymnasieskolan innebär de nya introduktionsprogrammen en utökad möjlighet för kommunerna att erbjuda åtgärder. Inom några av introduktionsprogrammen kommer skolan att kunna erbjuda eleverna praktik i syfte att förbereda för arbetsmarknaden, och inte enbart för studier. När det gäller ungdomar som är behöriga till gymnasieskolan, men som trots stödinsatser avbryter sin utbildning där, kommer de nya introduktionsutbildningarna att innebära en begränsning för skolorna. I det nya systemet kommer behöriga elever bara i

³⁴ Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*. s. 450.

³⁵ Skolverket (2007) *Redovisning av uppdrag om Individuella program*.

³⁶ Ibid.

³⁷ Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*. s. 427.

undantagsfall att få läsa på ett introduktionsprogram, vilket innebär att dessa elever som regel inte kan erbjudas praktik inom ramen för gymnasieskolan.

En annan förändring i den nya skollagen är att behörighetskraven för att komma in på nationella program i gymnasieskolan höjs. Förutom godkänt i svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik som i dagens gymnasieskola krävs godkänt i ytterligare minst fem andra ämnen för behörighet till yrkesprogram och minst nio andra ämnen för behörighet till ett högskoleförberedande program.³⁸

De höjda kraven för att uppnå gymnasiebehörighet beräknas inte påverka gruppen ungdomar som uppnår behörighet i någon stor utsträckning enligt Skolverkets beräkningar.³⁹ De allra flesta grundskoleeleverna som var behöriga till gymnasieskolan läsåret 2009/10 skulle ha varit det även om de nya kraven hade tillämpats. När skolor och elever kan anpassa sig efter de nya behörighetsreglerna kan skillnaden jämfört med idag i andelen obehöriga ungdomar sannolikt bli mycket liten.

Förändringen påverkar i högre grad de elever som inte uppnår behörighet med nuvarande behörighetsregler och som läser på ett individuellt program. För dem innebär de ändrade behörighetsreglerna att de kan behöva läsa in fler ämnen än svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik om målet är att komma in på ett nationellt program. För kommunerna innebär det att introduktionsprogrammen behöver kunna erbjuda undervisning i fler ämnen än dagens behörighetsgivande ämnen.

En ytterligare förändring i lagstiftningen som har koppling till arbetet med informationsansvaret är den förlängda skolplikten. I den nya skollagen förlängs skolplikten med ett år för elever som inte har gått ut grundskolans högsta årskurs när skolplikten upphör. Enligt regeringen är avsikten framför allt att markera vikten av att grundskolan fullföljer sitt uppdrag.⁴⁰ Skolverkets beräkningar visar att det är en mycket liten grupp elever som i praktiken kommer att påverkas av denna förändring.⁴¹

³⁸ Vissa undantag görs för elever som saknar godkända betyg i engelska, förutsatt att den sökande på grund av personliga förhållanden inte har kunnat delta i undervisningen och bedöms ha förutsättningar att klara studier på det sökta programmet.

³⁹ Bearbetning av Skolverkets uppföljningsstatistik.

⁴⁰ Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 337.

⁴¹ Bearbetning av Skolverkets uppföljningsstatistik.

Resultat

3. Resultat

I denna del redovisas hur kommunerna arbetar med informationsansvaret när det gäller organisation, informationsinsamling, kontakt och åtgärder. Förändringar mellan 2006 och 2010 redovisas i möjligaste mån. Därefter beskrivs hur kommunerna tycker att de lyckas med det egna arbetet och vilka svårigheter de upplever. Inledningsvis presenteras ett kort avsnitt om hur många ungdomar som berörs av informationsansvaret.

3.1 Ungdomar som omfattas

Hur många ungdomar omfattas av informationsansvaret? Skolverket har utifrån skolstatistiken sökt ett svar på frågan. Det blir en grov uppskattning av hur många ungdomar som står utanför gymnasieskolan och därmed omfattas av informationsansvaret.⁴² Till skillnad från flera andra beräkningar tas ingen hänsyn till om ungdomarna arbetar eller deltar i arbetsmarknadsåtgärder utan fokus är om de står utanför skolan.

Skolverkets beräkningar visar att det totalt var närmare 28 000 ungdomar i åldern 16–19 år som inte var inskrivna i gymnasieskolan hösten 2009 och som inte heller hade tagit ut ett slutbetyg. Det var något fler män än kvinnor, 54 jämfört med 46 procent. Två tredjedelar av ungdomarna var 19 år gamla.

Tabell 3.1 Antal och andel ungdomar utanför gymnasieskolan i oktober 2009, fördelat på ålder. Avrundat till hundratal.

	16 år	17 år	18 år	19 år	Totalt
Antal	1 600	2 600	5 500	18 100	27 700
Andel (%)	6	9	20	65	100

De flesta ungdomar som blir aktuella för informationsansvaret har avbrutit sina studier i gymnasieskolan. Statistiken visar att de allra flesta av ungdomarna i gruppen någon gång hade påbörjat en gymnasieutbildning. Fyra av tio hade dock bara kommit till år 1 som högsta år. En tredjedel hade kommit till år 3.

⁴² Elever som läser på ett individuellt program ingår inte i beräkningarna även om de definitionsmässigt kan sägas omfattas av informationsansvaret då de inte undantas i bestämmelsen.

Tabell 3.2 Antal och andel ungdomar utanför gymnasieskolan i oktober 2009, fördelat på högsta avslutade år. Avrundat till hundratal.

	Ej övergång till gymnasieskolan	År 1	År 2	År 3	Totalt
Antal	1 700	11 500	5 000	9 500	27 700
Andel (%)	6	41	18	34	100

Ungdomar som inte går i gymnasieskolan återfinns i alla landets kommuner. Jämfört med samtliga ungdomar i åldersgruppen som har avslutat grundskolan utgör ungdomarna utanför gymnasieskolan knappt 6 procent. Det är en lika stor andel (5 procent) i samtliga kommungrupper, undantaget storstäderna där andelen är något högre (6 procent). Antalsmässigt är det framför allt i de större städerna och i storstäderna som ungdomarna som inte går i gymnasieskolan bor. Sammanlagt bor drygt 40 procent av dessa ungdomar i en stor stad. Det kan jämföras med att 3 procent bor i en glesbygdskommun.

Tabell 3.3 Antal ungdomar utanför gymnasieskolan i oktober 2009 och andel ungdomar utanför gymnasieskolan av samtliga ungdomar i åldersgruppen som har avslutat grundskolan, fördelat på kommungrupp. Avrundat till hundratal.⁴³

	Antal utanför gymnasieskolan	Andel utanför gymnasieskolan av samtliga i åldersgruppen (%)
Förortskommuner	4 300	5
Glesbygdskommuner	900	5
Pendlingskommuner	1 800	5
Storstäder	4 200	6
Större städer	6 500	5
Varuproducerande kommuner	1 700	5
Övriga kommuner, 12 500–25 000 inv.	1 900	5
Övriga kommuner, mer än 25 000 inv.	3 800	5
Övriga kommuner, mindre än 12 500 inv.	800	5
Uppgift om hemkommun saknas	1 800	–
Riket	27 700	6

I 2006 års uppföljning genomfördes en delvis annan statistisk redovisning av ungdomar utanför skolan. Där inkluderades endast de ungdomar som tillfördes informationsansvaret under ett visst läsår. Det innebär att ungdomar som

⁴³ Andelen som är utanför gymnasieskolan av dem som avslutat grundskolan är något högre i riket än i kommungrupperna. Detta beror på att det är en betydligt högre andel av dem som är utanför gymnasieskolan än i åldersgruppen totalt som saknar uppgift om hemkommun.

varit utanför skolan under mer än ett års tid inte ingick i beräkningarna. Uppgifterna är därför svåra att jämföra.

3.2 Organisation och ansvarsfördelning

Enkätundersökningen visar att det är betydligt fler kommuner som har en handlingsplan eller motsvarande för arbetet med ungdomar 16–19 år nu än tidigare. Närmare två tredjedelar av kommunerna uppger att de har en handlingsplan 2010 jämfört med mindre än hälften 2006. Drygt två tredjedelar av kommunerna som har en handlingsplan 2010 har också angett att denna innehåller konkreta och uppföljningsbara mål.

Tabell 3.4 Andel kommuner (%) som har en handlingsplan för arbetet med ungdomar 16–19 år, fördelat på undersökningsår.

	2006	2010
Ja	45	63
Nej	53	37
Ej svar	2	0
Totalt	100	100

I ungefär hälften av kommunerna är handlingsplanen fastställd eller beslutad av en politisk instans, en andel som är oförändrad jämfört med 2006. Det vanligaste är fortfarande att barn- och utbildningsnämnden eller motsvarande beslutar om kommunens handlingsplan, och i likhet med 2006 är barn- och utbildningsnämnden också den politiska instans som oftast ansvarar för informationsansvaret. Det förekommer att barn- och utbildningsnämnden tar detta ansvar tillsammans med andra nämnder, t.ex. arbetsmarknadsnämnden.

Det praktiska arbetet med informationsansvaret leds för det mesta av en enhet med anknytning till utbildning, ofta rektor med ansvar för IV. Detta resultat gäller både 2006 och 2010, med den skillnaden att det 2010 är en lägre andel som uppger att det är en rektor som leder arbetet. Istället är det något vanligare att arbetet leds av en annan enhet eller av förvaltningen för skolfrågor. Andra enheter som kommunerna nämner är bland annat arbetsmarknadsenheter, vuxenutbildningen och olika fristående verksamheter för unga. I ett tiotal kommuner leds arbetet med informationsansvaret av ett kommunalförbund för gymnasieutbildning. En femtedel av kommunerna har angett att fler än en enhet leder arbetet.

Tabell 3.5 Andel kommuner (%) som har svarat på vem som leder det praktiska arbetet med informationsansvaret, fördelat på undersökningsår. Flera svarsalternativ är möjliga.

	2006	2010
Rektor (ansvarig) för individuella program (IV)	49	38
Förvaltning för skolfrågor	22	25
Rektor (ansvarig) för gymnasieskola	19	22
Annan förvaltning	14	14
Annan enhet (organisation)	13	19
Gymnasieförbund*	–	4

* Frågan om gymnasieförbund ställdes inte år 2006.

Det är framför allt studie- och yrkesvägledare som utför det praktiska arbetet med informationsansvaret. Närmare sex av tio kommuner har angett detta alternativ. Andra personer som arbetar praktiskt med informationsansvaret är samordnare av individuella program och arbetsmarknadshandläggare. I ett öppet alternativ nämner kommunerna bland annat administrativa assistenter, coacher och projektledare för olika projekt som arbetar med ungdomar i den aktuella åldersgruppen. En tredjedel av kommunerna har angett fler än ett svarsalternativ på frågan om vem som utför det praktiska arbetet. I uppföljningen 2006 ingick inte denna fråga men av de öppna kommentarerna framgick att det bland annat var studie- och yrkesvägledare.

I intervjuundersökningen framförs både för- och nackdelar med att informationsansvaret ligger inom utbildningsförvaltningens ansvarsområde. Några av de intervjuade anser att det är en fördel att ansvaret ligger inom utbildningsförvaltningen i och med att man framför allt vill få dessa ungdomar tillbaka till skolan. Skolan är också en bekant miljö för ungdomarna och de personer som arbetar med informationsansvaret känner också ibland ungdomarna sedan tidigare. Andra respondenter har en motsatt uppfattning och anser att det finns betydande nackdelar med att informationsansvaret hanteras inom utbildningsförvaltningen. Bland annat nämner de att skolan är begränsad i vilka åtgärder man kan erbjuda och att ungdomar med negativa erfarenheter och upprepade misslyckanden i skolan kan känna en ovilja mot att återvända dit.

3.3 Information om ungdomarna

Enligt skollagen ska hemkommunen löpande hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen som fullgjort sin skolplikt men som inte fyllt 20 år är sysselsatta.

Det är fler kommuner som har ett register eller en förteckning över de ungdomar som omfattas av informationsansvaret 2010 än 2006, 82 jämfört med 72 procent. De kommuner som har en handlingsplan har i större utsträckning också ett register över de ungdomar som omfattas av informationsansvaret. Nio av tio kommuner som har en handlingsplan har ett register jämfört med två tredjedelar av kommunerna som inte har en handlingsplan.

Det vanligaste är att kommunerna uppdaterar registret ofta (löpande). Av de kommuner som har ett register har drygt sex av tio angett att de uppdaterar uppgifterna i registret ofta. Näst vanligast är att uppgifterna uppdateras varje halvår. Jämfört med 2006 är det en något lägre andel av kommunerna år 2010 som ofta uppdaterar registret.

Tabell 3.6 Andel kommuner (%) som har svarat på hur ofta de uppdaterar uppgifterna i registret, fördelat på undersökningsår.

	2006	2010
Ofta (löpande)	67	61
Varje månad	11	8
Varje halvår	14	23
En gång om året	5	8
Ej svar	3	0
Totalt	100	100

Hälften av kommunerna använder kommunens befolkningsregister (KIR) löpande för att hålla sin förteckning över ungdomarna aktuell. En knapp fjärdedel av kommunerna anger att de använder kommunens befolkningsregister varje halvår medan 6 procent aldrig gör det. Många kommuner anger att de använder andra databaser, såsom skoladministrativa system som Extens och ProCapita samt kommunens egna databaser.

Enkätresultatet från både 2006 och 2010 visar att kommunerna som har ett register oftast får information om ungdomarna som omfattas av informationsansvaret från gymnasieskolor i kommunen samt intagningskanslier för gymnasieskolor. År 2010 är det fler kommuner som har angett att de får information från flertalet av de olika informationskällorna. Det som avviker från mönstret är att det är färre kommuner 2010 än 2006 som uppger att de får information från Arbetsförmedlingen.

Tabell 3.7 Andel kommuner (%) som använder respektive informationskälla, fördelat på undersökningsår. De vanligaste informationskällorna som kommunerna använder, flera svarsalternativ är möjliga. Redovisning i fallande ordning efter svaren år 2010.

	2006	2010
Gymnasieskolor i kommunen	69	87
Intagningskansli till gymnasieskolan (motsv.)	72	86
Gymnasieskolor i annan kommun	68	75
Grundskolor i kommunen	62	75
Fristående gymnasieskolor	53	71
Socialtjänsten i den egna kommunen	59	62
Gymnasiesärskolor i kommunen	–	57
Särskolor i kommunen	–	52
Gymnasiesärskolor i annan kommun	–	47
Arbetsförmedlingen (Af)	49	42
Fristående grundskolor	23	36
Grundskolor i annan kommun	22	34

Det är mycket vanligt att kommunerna får uppgifter från gymnasieskolor. Majoriteten av kommunerna får information från gymnasieskolor i den egna kommunen, i andra kommuner och även från fristående gymnasieskolor. Gymnasieskolor i den egna kommunen är de som flest kommuner ofta får uppgifter ifrån – två tredjedelar får ofta eller löpande information därifrån. När det gäller information från grundskolorna är det framför allt den egna kommunens skolor som kommunerna får information ifrån (75 procent) medan det är mindre vanligt att de får information från andra kommuners grundskolor och från fristående grundskolor.

I 2010 års enkät har Skolverket också frågat om information från gymnasiesärskolor och obligatoriska särskolor. Resultaten visar att en majoritet av kommunerna som har ett register får information därifrån. Närmare sex av tio kommuner anger att de får uppgifter från gymnasiesärskolor i den egna kommunen och närmare hälften att de får information från gymnasiesärskolor i andra kommuner. Drygt hälften av kommunerna får även information från obligatoriska särskolor i kommunen.

Socialtjänsten i den egna kommunen är också en informationskälla för kommunerna när det gäller målgruppen. I intervjuerna både 2006 och 2010 betonas vikten av att få information från socialtjänsten för att inte arbeta parallellt med samma ungdom. Flera nämner dock de svårigheter som finns på grund av sekretessregler mellan olika förvaltningar i kommunen. Ett sätt som några kommuner använde för att lösa denna problematik var att be om ett samtycke till att utbyta information om ungdomen mellan olika instanser.

Samtycke kan ges antingen av ungdomen själv eller av vårdnadshavare om ungdomen är minderårig.

Ett annat vanligt sätt att få information är att granska den interkommunala ersättningen och ersättningen till fristående skolor. Det nämns av flera av de besökta kommunerna både 2006 och 2010 att man kontrollerar avhoppet från gymnasieskolan genom att granska dessa uppgifter. Flera av de intervjuade upplever dock att det kan ta tid innan man får information på detta sätt, vilket kan vara problematiskt då det enligt deras erfarenhet är viktigt att så snart som möjligt komma i kontakt med ungdomen efter ett avbrott. I en av kommunerna är erfarenheten att informationen inte alltid är pålitlig i och med att en del skolor kan fortsätta att begära ersättning även om eleverna avbryter utbildningen.

I flera av intervjuerna nämndes att tillgång till myndigheters register skulle underlätta arbetet med informationsansvaret. I likhet med uppföljningen 2006 nämndes Centrala studiestödsnämndens (CSN) register i det sammanhanget. I och med den nya skollagen kommer detta behov dock att minska då gymnasieskolorna får en skyldighet att meddela avbrott till ungdomens hemkommun. Uppgifter från Verket för Högskoleservice (VHS) är en källa till information som ett mindre antal kommuner använder. VHS har en betygsdatabas dit de flesta gymnasieskolor skickar in uppgifter om elevernas slutbetyg. Kommuner kan efter avtal med VHS köpa uppgifter som anger om ungdomarna har ett slutbetyg eller inte.

I intervjuundersökningen framkom signaler om att ungdomar som har gått tre år i gymnasieskolan men saknar ett slutbetyg ofta inte inkluderas i kommunernas arbete med informationsansvaret. Flera av de intervjuade har varit osäkra på hur lagstiftningen ska tolkas i denna fråga och också på hur de i så fall ska arbeta med den gruppen. Detta kommenteras ytterligare i rapportens diskussionsavsnitt.

3.4 Kontakt med ungdomarna

Uppföljningen visar att de allra flesta kommuner kontaktar ungdomar med anledning av informationsansvaret. Det är en liten ökning i andelen kommuner som kontaktar ungdomar 2010 jämfört med 2006, 94 jämfört med 89 procent. Fortfarande är det dock ett antal kommuner som inte alls kontaktar ungdomar.

Av de kommuner som har kontaktat ungdomar kan åtta av tio ange ett exakt eller ungefärligt antal som de har kontaktat under första halvåret 2010. Antalet ungdomar som en enskild kommun har kontaktat varierar mellan 0 och 900. Hälften av kommunerna har kontaktat 26 ungdomar eller färre under perioden. En viktig faktor som påverkar är naturligtvis kommunens befolkningsstorlek. Större kommuner behöver kontakta fler ungdomar i

antal räknat än små kommuner, även om andelen av ungdomsgruppen som ska kontaktas är densamma. Sammanlagt uppger kommunerna att de har kontaktat 13 500 ungdomar under första halvåret 2010.⁴⁴

Hur många ungdomar kommunerna kontaktar av dem som omfattas av informationsansvaret är dock svårt att ge ett bra svar på. Det finns sannolikt stora skillnader i kommunernas rapportering av antalet och ofta också en osäkerhet i kommunerna om hur många ungdomar som har kontaktats. Jämfört med Skolverkets beräkningar av antalet ungdomar utanför gymnasieskolan hösten 2009 motsvarar 13 500 något mindre än hälften.⁴⁵

Även i 2006 års uppföljning fick kommunerna besvara en fråga om hur många ungdomar som kontaktats med anledning av informationsansvaret. Tidsperioderna skiljer sig dock åt vilket gör att svaren inte blir jämförbara. Av de kommuner som kontaktat ungdomar var det en ungefär lika stor andel 2010 som 2006 som också kunde uppge hur många ungdomar de kontaktat.

Fler kommuner skickar ut brev

Det finns ett flertal sätt som kommunerna använder för att kontakta ungdomarna. I enkäten 2010 framgår att det vanligaste är att ett brev skickas ut en gång i halvåret och att den löpande kontakten hanteras via telefon. Det är i stort sett samma mönster som 2006. Den största skillnaden jämfört med tidigare är att fler kommuner 2010 använder brev och gör det löpande. Det är också något fler kommuner som kontaktar ungdomarna via telefon. Sammantaget anger närmare sex av tio kommuner år 2010 att de kontaktar ungdomar löpande på ett eller flera sätt, en andel som är oförändrad sedan den tidigare uppföljningen.

Tabell 3.8 Andel kommuner (%) som kontaktar ungdomarna på följande sätt, fördelat på undersökningsår.

	Brev		Telefonsamtal		Hembesök*		Tidningsannonser	
	2006	2010	2006	2010	2006	2010	2006	2010
Ofta (löpande)	23	30	50	49	–	9	1	0
Varje månad	3	3	11	8	–	2	1	1
Varje halvår	29	41	17	24	–	9	1	4
En gång om året	17	14	9	13	–	15	5	6
Totalt	72	89	87	93	–	34	8	11

Andel som svarat aldrig eller inte svarat redovisas inte.

* Frågan om hembesök ställdes inte år 2006.

⁴⁴ Samtliga större städer i landet utom en har besvarat enkäten. I de fall kommunerna har svarat ett ungefärligt antal har det högre värdet använts.

⁴⁵ Skolverkets beräkningar redovisas i avsnitt 3.1.

Det är vanligt att kommunerna använder en kombination av olika sätt för att kontakta ungdomar. I de öppna kommentarerna 2010 och i intervjuerna framgår att många kommuner först skickar ut ett brev för att sedan följa upp med andra kontaktsätt om de inte får svar. En tredjedel av kommunerna anger att de gör hembesök i någon utsträckning. Samtliga kommuner som anger hembesök som ett alternativ använder även andra sätt för att nå ungdomarna. Ungdomarnas reaktioner vid hembesök är oftast positiva enligt de intervjuade kommunerna.

Flera av de intervjuade uppger att det ibland kan vara svårt att nå ungdomarna. De berättar om ett detektivarbete för att få tag i korrekta kontaktoppgifter till en del ungdomar. Bland annat kan den som arbetar med informationsansvaret kontakta släktingar eller kompisar till en ungdom för att få reda på rätt telefonnummer. Hur mycket arbete kommunerna lägger ner på att försöka få kontakt med ungdomarna varierar stort. Några skickar ut ett brev och låter det därefter vara upp till den enskilde att höra av sig, medan andra hör av sig vid upprepade tillfällen och på flera olika sätt.

E-post, sms och information om verksamheten

Drygt fyra av tio kommuner anger att de använder andra kontaktsätt än de tidigare nämnda. Det öppna alternativet indikerar att kontaktsätten har moderniserats hos en del kommuner. Jämfört med 2006 är det betydligt fler kommuner som anger e-post och framför allt sms som kontaktsätt. Facebook är ett relativt nytt fenomen som nämdes av ett tiotal kommuner i denna uppföljning men inte alls i den tidigare. I intervjuerna framkom att sms kunde vara bättre än att ringa eftersom ungdomarna ibland lät bli att svara när det var ett okänt nummer medan de däremot kunde svara på ett meddelande.

Ett flertal kommuner anger också i enkäten att de sprider information om sin uppföljningsverksamhet på olika sätt, t.ex. via en webbsida, besök på fritidsgårdar eller genom reklam. En av tio kommuner använder tidningsannonser för att nå ungdomarna. Några av de intervjuade kommunerna berättar om hur de sprider information om sin verksamhet. Ett exempel är en kommun där de som arbetar med informationsansvaret besöker kommunens högstadieskolor för att informera eleverna om verksamheten. Genom att verksamheten eller personer som arbetar med uppföljningen är känd sedan tidigare underlättas kontakten enligt kommunerna. Dels genom att det blir enklare när kommunen tar kontakt och dels genom att ungdomar eller föräldrar kan höra av sig på eget initiativ.

Figur 1 Olika sätt som kommunerna använder för att kontakta ungdomarna.

brev	Facebook	Gymnasiemässan	anhöriga
telefonsamtal	webbsida	hembesök	kompisar
sms	tidningsannonser	personliga möten	Arbetsförmedlingen
e-post	fritidsgårdar	överlämningsamtal	andra aktörer

Ungdomar som är svåra att komma i kontakt med

Nästan sex av tio kommuner har angett att det finns ungdomsgrupper som är särskilt svåra att komma i kontakt med. Det finns en stor variation i kommunernas öppna svar om vilka ungdomar det handlar om. En grupp som flera nämner är hemmasittare, och då särskilt om föräldrarna godtar situationen. Flera kommuner svarar också att ungdomar med sociala problem och ungdomar som lider av psykisk ohälsa eller har en neuropsykiatrisk diagnos kan vara svåra att komma i kontakt med. Därutöver nämns ungdomar som inte vill ha kontakt med kommunen eller skolan eller som inte vill ha de åtgärder som erbjuds. Fler exempel är ungdomar med invandrarbakgrund, myndiga ungdomar, ungdomar som flyttar ofta, ungdomar som har haft studieproblem i grundskolan och ungdomar som missbrukar.

3.5 Individuella åtgärder

Kommunerna ska hålla sig informerade om ungdomarnas sysselsättning i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder. Kommunerna är enligt skollagen skyldiga att erbjuda alla elever som avslutat grundskolan en gymnasieutbildning. För de elever som inte är behöriga till nationella eller specialutformade program är kommunerna skyldiga att erbjuda studier på individuella program. För ungdomarna är det frivilligt att studera i gymnasieskolan.

IV fortfarande den vanligaste åtgärden

Det är framför allt studier i olika former som kommunerna erbjuder ungdomarna i arbetet med informationsansvaret. Den åtgärd som flest kommuner erbjuder är studier på IV. I princip samtliga av de kommuner som kontaktar ungdomar med anledning av informationsansvaret anger att de erbjuder studier på IV som en åtgärd. Studier på andra gymnasieprogram och studier på folkhögskola är andra vanliga åtgärder som kommunerna erbjuder. I uppföljningen 2006 var IV i likhet med nu det vanligaste alternativet som kommunerna erbjöd. Däremot har andelen kommuner som anger att de erbjuder studier på IV ökat. Detta gäller även studier på andra gymnasieprogram. Andelen som anger att de erbjuder studier i grundskola har däremot minskat.

Tabell 3.9 Andel kommuner (%) som har svarat att följande åtgärder erbjuds till ungdomarna som omfattas av informationsansvaret, fördelat på undersökningsår. Flera svarsalternativ är möjliga. Redovisning i fallande ordning efter svaren år 2010.

	2006	2010
Studier på individuella program (IV)	88	97
Arbete eller praktik – inom ramen för IV	–	86
Studier på annat gymnasieprogram	60	82
Studier på folkhögskola	71	77
Studier på komvux	–	66
Studier på sfi	–	58
Studier på gymnasiesärskola	–	45
Arbete eller praktik – EJ inom ramen för IV	–	40
Arbete inom ramen för jobbgarantin	–	30
Annan verksamhet/åtgärd	–	29
Studier i grundskola	42	26
Kommunalt ungdomsprogram (KUP)	68	–

Ett flertal svarsalternativ är nya för år 2010.

Enkätresultaten för 2010 visar att det också är mycket vanligt att kommunerna erbjuder studier inom vuxenutbildningen. Nästan åtta av tio kommuner anger att de erbjuder ungdomarna studier inom den kommunala vuxenutbildningen (komvux) eller svenskundervisning för invandrare (sfi). Enligt skollagen har personer rätt att delta i sfi från och med det andra kalenderhalvåret då de fyller 16 år.⁴⁶ Behörighet att delta i gymnasial vuxenutbildning ges från och med andra kalenderhalvåret då personen fyller 20 år om denna inte har fullföljt studier i gymnasieskolan. Mot bakgrund av detta är det noterbart att en så pass hög andel av kommunerna erbjuder studier inom vuxenutbildningen till informationsansvarets målgrupp. I intervjuerna berättade flera kommuner att man låter ungdomar delta i kurser på komvux men formellt vara inskrivna på ett individuellt program, vilket kan vara en förklaring till den höga andelen kommuner som erbjuder komvux. I 2006 års uppföljning fanns inte dessa alternativ med – däremot var vuxenutbildning ett vanligt alternativ i de öppna kommentarerna.

Förutom studier erbjuder kommunerna även praktik, framför allt inom ramen för IV. Närmare nio av tio kommuner anger detta alternativ medan fyra av tio erbjuder arbete eller praktik utanför IV. I intervjuerna nämnde flera kommuner att det ekonomiskt var fördelaktigt att erbjuda praktik inom ramen för IV eftersom eleven då berättigades till studiehjälp. I 2006 års enkät gjordes ingen skillnad mellan arbete/praktik inom eller utanför ramen för IV. Då angav 76 procent att de erbjöd praktik i offentlig eller privat sektor, alternativt

⁴⁶ 13 kap. 6 § skollagen (1985:1100).

i kombination med arbete eller studier. Nästan sju av tio angav att de erbjöd kommunala ungdomsprogram (KUP). 2010 fanns inte KUP längre utan istället fanns Jobbgarantin för unga (UGA) hos Arbetsförmedlingen. Tre av tio kommuner har angett arbete inom ramen för jobbgarantin som en åtgärd som erbjuds. Till skillnad från KUP är det oftast inte kommunen som anordnar verksamheten inom jobbgarantin utan Arbetsförmedlingen eller andra aktörer.

En stor majoritet av kommunerna har angett fyra eller fler alternativ på åtgärder de erbjuder. För att fånga in vilken eller vilka åtgärder en enskild kommun *oftast* erbjuder ungdomarna har kommunerna fått besvara en fråga om detta.⁴⁷ Resultaten visar att studier på individuella program inte bara är den åtgärd som flest kommuner erbjuder utan att det också är den klart vanligaste åtgärden. Nio av tio kommuner anger att studier på IV eller praktik inom ramen för IV är en av de vanligaste åtgärderna. Därefter – och betydligt lägre – kommer studier på annat gymnasieprogram (29 procent), folkhögskola (21 procent) och komvux (19 procent) samt arbete eller praktik som inte ges inom ramen för IV (19 procent).

Studie- och yrkesvägledning erbjuds av de allra flesta kommuner som kontaktar ungdomar med anledning av informationsansvaret. Sju av tio erbjuder det ofta. Med tanke på att över hälften av kommunerna har angett att en studie- och yrkesvägledare arbetar praktiskt med informationsansvaret ligger det nära tillhands. I intervjuerna berättar flertalet kommuner att ett vägledningssamtal är vanligt när kontakt väl tagits med ungdomen.

Psykosocialt stöd i form av samtal med kurator/psykolog, stödgrupper med mera erbjuds också i någon utsträckning av de flesta kommuner. Närmare en fjärdedel erbjuder det ofta. I intervjuerna finns flera exempel på hur kommuner arbetar med detta. Bland annat nämns samverkansprojekt med socialförvaltningen för att motivera och stärka ungdomarna och grupper med daglig verksamhet för att träna grundläggande färdigheter. I intervjuerna nämns också att det är relativt vanligt att ungdomarna som omfattas av informationsansvaret har sociala svårigheter eller andra problem och därmed kan behöva ett omfattande stöd från kommunen.

⁴⁷ Kommunerna har fått ange en till tre åtgärder som de *oftast* erbjuder ungdomarna. 7 procent har angett en åtgärd, 24 procent har angett två åtgärder och 68 procent har angett tre åtgärder.

Tabell 3.10 Andel kommuner (%) år 2010 som har svarat på hur ofta de erbjuder studie- och yrkesvägledning/coaching och psykosocialt stöd (samtal med kurator/psykolog, stödgrupper m.m.).

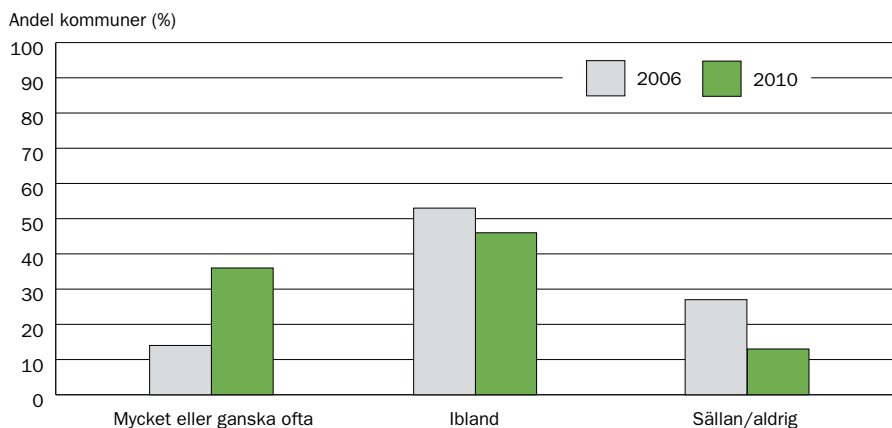
	Studie- och yrkesvägledning	Psykosocialt stöd
Ofta	71	23
Ibland	24	40
Sällan	4	26
Aldrig	1	10
Totalt	100	100

I 2006 års uppföljning frågade Skolverket inte om studie- och yrkesvägledning eller psykosocialt stöd. Däremot framkom i intervjustudien och vid de konferenser verket deltog i att kommunerna använde detta i arbetet med att erbjuda individuella åtgärder.

Fler tackar nej till åtgärder

Det är betydligt fler kommuner som anger att ungdomarna ofta tackar nej till föreslagen åtgärd 2010 jämfört med 2006. Över en tredjedel av kommunerna svarar att ungdomarna mycket eller ganska ofta tackar nej till åtgärder 2010 jämfört med 14 procent år 2006. Bara 13 procent anger år 2010 att ungdomarna sällan eller aldrig tackar nej.

Diagram 3.1 Andel kommuner (%) som har svarat på hur ofta ungdomarna tackar nej till föreslagen åtgärd, fördelat på undersökningsår.

Andel som svarat vet ej eller inte svarat redovisas inte.

Om ungdomen tackade nej var det vanligast att kommunen försökte igen vid ett senare tillfälle (57 procent) eller erbjöd andra insatser (26 procent). Närmare en av tio kommuner angav att kommunen inte gjorde någonting mer. Ungefär lika många angav ett annat alternativ, som att informera andra aktörer, uppmana ungdomen att höra av sig igen eller arbeta med coachning.

I intervjuundersökningen framkom flera skäl till att ungdomar tackar nej till åtgärder. Enligt kommunerna kan det handla om ungdomar som är omotiverade och som inte vet vad de vill. Det kan också vara ungdomar som har sociala problem eller lider av psykisk ohälsa och som behöver mycket stöd och hjälp. Flera betonar betydelsen av att ha en uthållighet i arbetet och att fortsätta hålla kontakten.

Samverkan med andra aktörer

Det är mycket vanligt att den eller de som arbetar med informationsansvaret i kommunen samverkar med andra, både internt i kommunen och med externa aktörer. Av de kommuner som kontaktar ungdomar anger de allra flesta (97 procent) att det sker samverkan i arbetet med att erbjuda åtgärder. En majoritet av kommunerna har angett att de som arbetar med informationsansvaret samverkar med flera olika aktörer i arbetet med att erbjuda åtgärder. Vanligast är att samverka med socialtjänsten i den egna kommunen, gymnasieskolor i kommunen och Arbetsförmedlingen. Mellan 70 och 80 procent har angett att samverkan sker med dessa aktörer. Drygt hälften har också angett att de samverkar med folkhögskolor. Däremot är det mindre vanligt att samverka med Försäkringskassan och Landstinget för att erbjuda åtgärder till ungdomarna.

Tabell 3.11 Andel kommuner (%) år 2010 som har svarat på vilka aktörer de som arbetar med informationsansvaret samverkar med i arbetet med att erbjuda lämpliga åtgärder. Flera svarsalternativ är möjliga. Redovisning i fallande ordning.

	2010
Socialtjänsten i den egna kommunen	78
Gymnasieskolor i kommunen	76
Arbetsförmedlingen	70
Folkhögskolor	55
Gymnasieskolor i annan kommun	45
Fristående gymnasieskolor	43
Annan förvaltning (enhet) i kommunen	37
Andra som ni samverkar med	29
Gymnasiesärskolor i kommunen	29
Gymnasiesärskolor i annan kommun	24
Försäkringskassan	20
Landstinget	17
Fristående gymnasiesärskolor	12

I enkäten 2006 frågade Skolverket om samverkan med andra utan att specificera vilken typ av samverkan. Det var alltså inte tydligt vad samverkan handlade om – det kunde vara samverkan kring information, kontakt och/eller åtgärder. Samtliga kommuner besvarade också frågan om samverkan 2006, vilket skiljer sig från 2010 då frågan bara besvarades av de kommuner som kontaktade ungdomar med anledning av informationsansvaret. Svaren är därför inte helt jämförbara mellan åren. Det framgår dock att de vanligaste aktörerna att samverka med år 2010 även var de vanligaste år 2006.

Tre av tio kommuner anger ett annat alternativ år 2010 än de föreslagna i enkäten. Samverkan med kommunens arbetsmarknadsenhet eller med det lokala näringslivet är de vanligast förekommande alternativen. Vuxenutbildningen, vården och andra förvaltningar inom kommunen är andra aktörer som de som arbetar med informationsansvaret kan samverka med.

I intervjuerna år 2010 ger kommunerna bilden av att samverkan är viktigt, framför allt för att de erbjudna åtgärderna inte ska begränsas enbart till utbildning. Det finns olika exempel i kommunerna på hur samverkan kan ske i praktiken. I några av de intervjuade kommunerna fanns formaliserade nätverk och i en kommun fanns samverkan inbyggt i organisationen i och med att informationsansvaret låg på en styrgrupp med representanter från olika enheter. Några andra kommuner hade framför allt samverkan på operativ nivå – vid behov eller där det fungerade – genom kontakter med enskilda handläggare.

Sekretess, personalbyten och olika mål för verksamheterna nämndes i intervjuerna som hinder för samverkan. Som tidigare nämnt var ett sätt som kommunerna använde för att lösa problematik med sekretess att be om ett samtycke till att utbyta information om ungdomen. I och med detta kunde olika aktörer samverka i arbetet med att erbjuda ungdomen lämpliga åtgärder.

Förutom den allmänna frågan har Skolverket ställt en särskild fråga i enkäten om kommunernas samverkan med Arbetsförmedlingen när det gäller ungdomar 16–19 år. Tre fjärdedelar av kommunerna anger då att de samverkar med Arbetsförmedlingen när det gäller ungdomar i åldersgruppen. Det vanligaste är att samverkan sker genom inarbetade rutiner i verksamheten. Av de kommuner som samverkar med Arbetsförmedlingen tycker 56 procent att det fungerar mycket eller ganska bra. 12 procent tycker att det fungerar ganska eller mycket dåligt. I de intervjuade kommunerna finns olika erfarenhet av samverkan med Arbetsförmedlingen. Flera av de intervjuade upplever att Arbetsförmedlingen inte har så mycket att erbjuda till målgruppen för informationsansvaret.

3.6 Förändring från kommunernas synvinkel

Som komplettering till övriga enkätfrågor har Skolverket även ställt en direkt fråga till kommunerna om hur deras arbete med informationsansvaret har förändrats över tid. Det ger en bild av eventuella förändringar från kommunernas synvinkel. Kommunerna har fått svara på om – och i så fall hur – deras arbete med informationsansvaret har förändrats under de senaste två åren.⁴⁸ De som inte har förändrat sitt arbete har ombetts kommentera detta.

Drygt hälften av kommunerna anger att de har förändrat sitt sätt att arbeta med informationsansvaret under den senaste tvåårsperioden. I de allra flesta fall har arbetet förändrats i positiv riktning. Framför allt skriver många kommuner att de som arbetar med informationsansvaret i högre grad samverkar med andra aktörer, både inom kommunen och med andra myndigheter. En annan mycket vanlig förändring som kommunerna beskriver är att ansvarsfördelningen inom kommunen har tydliggjorts och att rutinerna för arbetet har förbättrats. Ett flertal kommuner nämner att de har mer systematik i informationsinsamlingen och ett mer aktivt arbete med att kontakta ungdomarna. Andra exempel på förändringar är mer resurser till arbetet, ett större utbud av åtgärder och en mer strukturerad resultatrapportering. I enstaka kommuner har arbetet förändrats i negativ riktning. Bland annat nämner en kommun att arbetsmarknadsenheten som ansvarade för informationsansvaret har blivit nedlagd på grund av bristande finansiering.

Drygt fyra av tio kommuner anger att de inte har förändrat sitt arbete under de senaste två åren. Bland dem skriver ungefär hälften att det beror på ett välfungerande arbete i dagsläget. Den andra hälften ger i svaren uttryck för att en förändring vore önskvärd. Anledningar som de kommunerna beskriver till att arbetssätten inte har ändrats är framför allt att frågan inte har prioriterats i kommunen, resurs- och tidsbrist samt en oklar ansvarsfördelning inom kommunen. Ett tiotal kommuner anger att ett utvecklingsarbete pågår i kommunen för närvarande.

Det är relativt ovanligt att förändringarna i arbetssätten har föregåtts av en större uppföljning eller utvärdering. Knappt tre av tio kommuner anger att de under de senaste två åren har genomfört en större utvärdering av vilka ungdomar som omfattas av informationsansvaret och/eller de åtgärder som kommunen erbjuder. I drygt hälften av de fallen har utvärderingen medfört revideringar av verksamheten.

⁴⁸ Två år bedömdes vara en rimlig tidsperiod för att respondenterna skulle kunna ge ett relevant svar på frågan.

3.7 Hur kommunerna tycker att arbetet fungerar

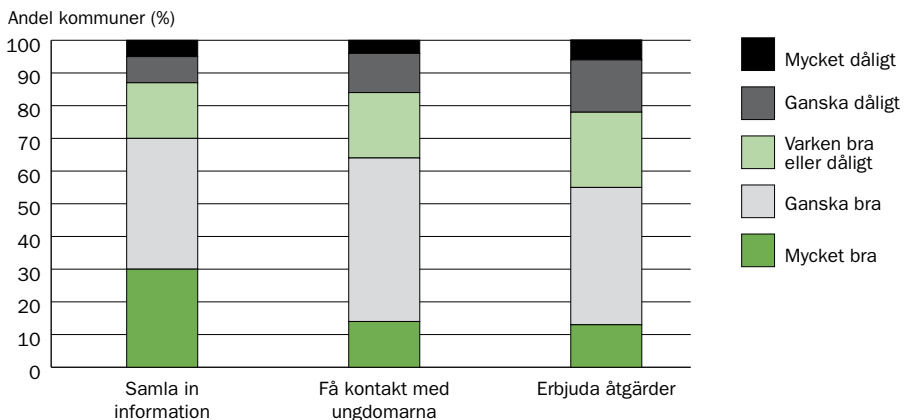
För att få en bättre förståelse för kommunernas hantering av informationsansvaret och förutsättningarna för detta arbete har Skolverket undersökt vad kommunerna anser om sitt arbete. En enkätfråga handlar om hur kommunerna själva bedömer att informationsansvaret hanteras i deras kommun. Det är en självvärderingsfråga och kan inte ses som en måttstock på hur effektivt arbetet är i praktiken. Däremot kan det i kombination med upplevda svårigheter indikera vilka utvecklingsområden som finns. Det ger också en bild av hur kommuner som tycker att de lyckas väl bedriver sitt arbete. Längre fram i detta avsnitt redovisas resultaten från intervjuerna med kommuner som angett att de lyckas bra respektive dåligt i arbetet med informationsansvaret.

Kommunerna mest nöjda med sin informationsinsamling

Insamling av information om de ungdomar som omfattas är det som flest kommuner anser att de lyckas bra med. Sju av tio kommuner anser att de lyckas mycket eller ganska bra med att samla in information, och tre av tio att de lyckas mycket bra. Det är en lägre andel som anser att de lyckas bra med att få kontakt med ungdomarna och erbjuda dem åtgärder. Drygt hälften anser att de lyckas bra med att erbjuda åtgärder medan två av tio anser att de lyckas ganska eller mycket dåligt.

Sammantaget är det drygt fyra av tio kommuner som anser att de lyckas mycket eller ganska bra både när det gäller informationsinsamling, kontakt och åtgärder. Nästan två av tio kommuner anser att de lyckas dåligt, alternativt varken bra eller dåligt, när det gäller samtliga dessa områden. 6 procent anser att de själva lyckas ganska eller mycket dåligt.

Diagram 3.2 Andel kommuner (%) år 2010 som svarat på hur informationsansvaret hanteras i deras kommun när det gäller följande aspekter av arbetet.

Svårast att erbjuda rätt åtgärder och få kontakt

Det kommunerna anser att de lyckas sämre med är också de områden där de upplever störst svårigheter i arbetet. 88 procent av kommunerna anser att det finns svårigheter med att erbjuda åtgärder och nästan lika många med att få kontakt. Det kan jämföras med att 56 procent anser att det finns svårigheter med att veta vilka ungdomar som omfattas.

Tabell 3.12 Andel kommuner (%) som har svarat att det finns svårigheter med informationsansvaret när det gäller följande aspekter, fördelat på undersökningsår. För år 2010 skiljs mellan mindre svårigheter och stora svårigheter.⁴⁹ Redovisning i fallande ordning efter svaren år 2010.

Finns det svårigheter med informationsansvaret när det gäller ...	2006	2010		
	Ja	Ja	Ja, mindre svårigheter	Ja, stora svårigheter
att erbjuda rätt individuell åtgärd	66	88	58	30
att få kontakt med de ungdomar som omfattas	65	85	60	25
att ekonomin är för begränsad	56	71	35	36
att sekretessbestämmelser skapar problem	51	60	42	18
att veta vilka ungdomar som omfattas	40	56	40	16
att bestämmelserna om informationsansvaret är otydliga*	–	46	32	14
annat (andra) problem	15	32	12	20

* Frågan om otydliga bestämmelser ställdes inte år 2006.

Andra förutsättningar för arbetet som innebär svårigheter enligt kommunerna är en begränsad ekonomi, sekretessbestämmelser och otydliga bestämmelser om informationsansvaret. Det är dock en lägre andel kommuner som anger detta. Skiljer man emellertid mellan små och stora svårigheter är det en begränsad ekonomi som flest kommuner anser att det finns stora svårigheter med.

I princip samtliga kommuner i uppföljningen år 2010 anger att det finns svårigheter inom något område och två tredjedelar anser att det finns stora svårigheter när det gäller minst ett av de nämnda alternativen. Jämfört med 2006 är det samma områden som vållar problem för kommunerna men för vart och ett av områdena är det fler som anger att det finns svårigheter. Ökningen

⁴⁹ Det finns en viss skillnad i frågeformulering mellan åren. I 2006 års undersökning fick respondenterna först svara ja eller nej på frågan om det fanns svårigheter, för att därefter ta ställning till svårighetsgrad (små eller stora). I 2010 års enkät var svarsalternativen sammanbakade (nej – ja, mindre – ja, stora). Det partiella bortfallet 2006 var 5–12 procent beroende på delfråga.

i upplevda problem bör dock tolkas med försiktighet eftersom det finns en skillnad i frågeformulering mellan åren.⁵⁰

Nästan en tredjedel av kommunerna har beskrivit andra svårigheter i 2010 års enkätundersökning än de fördefinierade svarsalternativen. Det är bland annat att frågan inte är politiskt prioriterad och att det finns svårigheter med samverkan och ansvarsfördelning. Några respondenter nämner också brist på tid och resurser.

Förutom de redan nämnda svårigheterna framkom i intervjustudien att flera kommuner upplevde svårigheter i hur redovisning till ansvarig nämnd skulle ske. En aspekt var att ungdomarna i informationsansvaret är en rörlig grupp och att statistik över gruppen berodde på tidpunkt, då ungdomar kunde vara sysselsatta vissa månader och inte andra. En annan aspekt var att det var svårt att konkret visa den ekonomiska bärkraften i arbetet. Vad som var ett bra resultat dryftades också i flera av intervjuerna i och med heterogeniteten i målgruppen och de stora svårigheter som en del ungdomar hade. I en kommun hade tjänstemannen berättat för nämnden om ett fiktivt fall för att illustrera hur komplext arbetet kunde vara.

Kommuner som anser att de lyckas bra

Från enkätundersökningen

Drygt fyra av tio kommuner anser att de lyckas mycket eller ganska bra med arbetet med informationsansvaret både när det gäller informationsinsamling, kontakt och åtgärder. Det är kommuner från olika kommungrupper och med olika befolkningsstorlek. Allmänt är det en stor spridning i gruppen. Jämfört med övriga kommuner finns en del tydliga skillnader i arbetet med informationsansvaret samtidigt som vissa förhållanden är desamma.

När det gäller organiseringen av arbetet finns inga stora skillnader. Var det politiska ansvaret ligger, ledningen av arbetet och vem som utför det praktiska arbetet är i stort sett desamma för kommuner som anser att de lyckas bra jämfört med övriga.

Framför allt finns skillnader i hur aktivt kommunerna arbetar med informationsansvaret. De kommuner som anser att de lyckas bra har i högre utsträckning en handlingsplan för arbetet (76 jämfört med 54 procent) och handlingsplanerna innehåller också konkreta mål i betydligt större utsträckning. Kommunerna har också oftare utvärderat och förändrat det egna arbetet under den senaste tvåårsperioden. När det gäller informationsinsamling är det fler som ofta uppdaterar registret över ungdomar (74 jämfört med 50 procent). Det är också en något högre andel som har ett register.

⁵⁰ Se fotnot 49.

Även när det gäller åtgärder och kontaktverksamhet finns skillnader mellan grupperna. Sju av tio av dem som tycker att de lyckas bra kontaktar ungdomarna löpande på ett eller flera sätt. Det kan jämföras med mindre än hälften av övriga kommuner som kontaktar ungdomar med anledning av informationsansvaret. Kommunerna som tycker att de lyckas bra erbjuder också flera olika åtgärder och de som arbetar med informationsansvaret samverkar i betydligt större utsträckning med andra aktörer. Individuella program är dock den vanligaste åtgärden oavsett hur kommunerna tycker att de lyckas med arbetet.

Störst skillnad mellan grupperna finns i vilka svårigheter man upplever med arbetet. Kommunerna som tycker att de lyckas bra upplever avsevärt mindre svårigheter än andra kommuner. En tredjedel av dessa upplever att det finns stora svårigheter med informationsansvaret jämfört med nio av tio av övriga kommuner.

Från intervjuerna

I intervjuerna med de fem kommuner som anser att informationsansvaret hanteras bra i deras kommun finns både likheter och skillnader. Gemensamt är att det finns avsatta resurser för arbetet och ett strukturerat sätt att samla in information om vilka ungdomar som omfattas. Kommunerna har ett register över ungdomarna och använder befolkningsregistret för att hålla sig informerade om nyinflyttade ungdomar. Det sker också i de flesta fall en rapportering till ansvarig nämnd om verksamheten.

Personerna som har kontakten med ungdomarna lyfts fram som betydelsefulla av de intervjuade. Erfarenheten är att det är viktigt med engagemang och att bygga en relation med ungdomarna. Flera nämner också en uthållighet i arbetet – att det är viktigt att hålla kvar kontakten med en ungdom även om det tar tid innan man lyckas. Olika kompetenser bland personalen som arbetar med ungdomarna nämns också som en framgångsfaktor.

I flera av kommunerna finns en tydlig politisk satsning och ett förebyggande arbete. Informationsansvaret ses som en del i ett större sammanhang i arbetet med ungdomar i kommunen och som viktigt inför framtiden.

Det finns också exempel på hur kommunerna arbetar förebyggande för att minimera gruppen unga som inte fullföljer en gymnasieutbildning. I en större kommun är de som arbetar med informationsansvaret ute och informerar alla elever i årskurs nio i kommunen om verksamheten. De ungdomar som riskerar att inte bli behöriga till gymnasieskolan erbjuds ett samtal med målet att lägga upp en studieplan. Enligt kommunen är verksamheten med informationsansvaret känd av de allra flesta ungdomar i kommunen.

Ett annat exempel är en mindre kommun där i princip alla elever läser sin gymnasieutbildning i andra kommuner. Där lägger man stor vikt vid att ha

kontakt med de olika gymnasieskolorna i omgivande kommuner i syfte att förhindra avbrott. Det sker genom att man sätter press på skolorna att ta sitt ansvar att ge stödinsatser eller på andra sätt anpassa utbildningen för en elev som är på väg att avbryta. Enligt respondenterna är det en fördel att de som arbetar med informationsansvaret i kommunen känner eleverna sedan grundskolan och har möjlighet att resonera tillsammans med gymnasieskolorna kring utformandet av stödet till de elever som behöver det.

Kommuner som anser att de lyckas mindre bra

Från enkätundersökningen

Nästan en av fem kommuner anser att de lyckas mindre bra med arbetet med informationsansvaret. De har svarat i enkäten att informationsansvaret hanteras ganska eller mycket dåligt – alternativt varken bra eller dåligt – när det gäller informationsinsamling, kontakt och att erbjuda åtgärder. Deras svar blir till stor del en motsats till de kommuner som anser att de lyckas bra.

Ansvarsfördelningen avviker inte från övriga kommuner men däremot är de kommuner som anser att de lyckas mindre bra betydligt mindre aktiva i arbetet. Två tredjedelar av dessa kommuner saknar en handlingsplan för ungdomar 16–19 år och bara drygt hälften har ett register över ungdomarna. Av dem som har ett register är det en lägre andel än bland övriga som ofta uppdaterar uppgifterna. En fjärdedel av dessa kommuner kontaktar aldrig ungdomar med anledning av informationsansvaret och av dem som kontaktar ungdomar är det en betydligt lägre andel än bland övriga som gör det ofta.

När det gäller åtgärder är de kommuner som anser att de lyckas mindre bra mer ensidigt fokuserade på gymnasieskolan. Kommunerna har ett mer begränsat utbud av åtgärder jämfört med övriga kommuner och de som arbetar med informationsansvaret i dessa kommuner samverkar med betydligt färre andra aktörer i arbetet med att erbjuda åtgärder. Däremot sker samverkan med egna gymnasieskolor i något högre utsträckning än i övriga kommuner. Det är också ungefär lika vanligt att kommunerna som anser att de lyckas mindre bra erbjuder studier på individuella program som åtgärd.

Från intervjuerna

Gemensamt för de kommuner i intervjustudien som anser att informationsansvaret hanteras dåligt i deras kommun är att de inte har arbetat aktivt och systematiskt med frågan. Antingen har de inte arbetat alls med informationsansvaret eller också har de inte arbetat strukturerat med tillräckliga resurser. I de kommuner som arbetar med frågan finns brister i arbetet med lång tid mellan tidpunkter då ungdomar kontaktas och en låg andel ungdomar som kommunen kommer i kontakt med. I några av kommunerna är det framför allt samordningen som saknas. Det finns ambitiösa verksamheter för ung-

domar i målgruppen – i projektform eller i IV-organisationen – men det saknas den övergripande bilden. Avsaknaden av ett strukturerat arbete innebär en risk att ungdomar faller mellan stolarna.

Enligt respondenterna beror problemen framför allt på brister i styrning och finansiering. Det fanns i flera fall otydlighet gällande var i kommunen ansvaret egentligen ligger och avsaknad av målsättningar för verksamheten. Avsaknad av finansiering nämndes i två kommuner som en avgörande orsak till att arbetet inte fungerade tillfredsställande. I en kommun nämndes begränsningar i att ansvaret låg på gymnasieskolan och att det därmed framför allt var utbildning man kunde erbjuda.

Vad behövs för att arbetet ska fungera bättre? I flera av kommunerna pågick vid tiden för intervjuerna ett utvecklingsarbete för att arbeta mer aktivt med informationsansvaret. En tydlig ansvarsfördelning, målsättningar för arbetet, avsatta resurser och ett politiskt mandat nämndes som viktiga faktorer för att få arbetet att fungera bättre. En annan faktor som nämndes i flera av intervjuerna var att informationsansvaret borde betraktas som hela kommunens angelägenhet och inte bara skolans.

3.8 Jämförelser mellan kommuner

En alternativ ingång till att förstå kommunernas hantering av informationsansvaret är att ta hänsyn till kommunernas olika förutsättningar. I syfte att ge en större förståelse för hur kommunerna arbetar har Skolverket jämfört kommunernas svar utifrån lokala förutsättningar som kan påverka arbetet. En faktor som sannolikt påverkar är kommunens befolkningsstorlek. Andra faktorer som kan vara av betydelse är pendlingsmönster och näringslivsstruktur, varför det även är intressant att se hur de olika kommungrupperna skiljer sig åt.

Befolkningsstorlek

Av enkätstudien framgår att det finns en del skillnader mellan hur små och stora kommuner arbetar med informationsansvaret.⁵¹ Organisatoriskt är det vanligare att kommunstyrelsen ansvarar för informationsansvaret i en liten kommun jämfört med i en stor kommun. I stora kommuner är det istället en högre andel som anger att en nämnd har det ansvaret.

Handlingsplan och register över ungdomarna är mer vanligt i stora kommuner än i små. Över nio av tio kommuner med fler än 25 000 invånare har ett register över de ungdomar som omfattas av informationsansvaret. De använder

⁵¹ Indelning har skett efter folkmängden i kommunerna den 1 november 2010 enligt statistik från SCB. Kommunerna har delats in i fyra grupper: färre än 12 500 invånare (108 kommuner), 12 500–24 999 invånare (71 kommuner), 25 000–49 999 invånare (51 kommuner) och 50 000 invånare eller fler (45 kommuner).

också befolkningsregistret mer frekvent än vad de mindre kommunerna gör och använder oftare brev för att komma i kontakt med ungdomarna.

Tabell 3.13 Andel kommuner (%) som har ett register över ungdomar som omfattas av informationsansvaret, fördelat på befolkningsstorlek i kommunen år 2010.

	2010
Färre än 12 500	75
12 500–24 999	80
25 000–49 999	92
50 000 eller fler	91

Kommunerna erbjuder åtgärder i ungefär samma utsträckning oberoende av befolkningsstorlek. Det som framför allt avviker är att kommuner med över 50 000 invånare inte anger IV som en av de vanligaste åtgärderna i samma utsträckning som övriga kommuner (79 jämfört med 93 procent). När det gäller samverkan kring åtgärder finns större skillnader. I de riktigt stora kommunerna samverkar de som arbetar med informationsansvaret med ett större antal aktörer i arbetet med att erbjuda åtgärder. Det är bland annat fler som samverkar med fristående gymnasieskolor, landstinget och andra aktörer än de Skolverket frågat om. Samverkan med socialtjänsten i den egna kommunen och med Arbetsförmedlingen sker däremot i ungefär lika stor utsträckning oavsett kommunens storlek.

I intervjuerna nämner flertalet kommuner att kommunstorleken spelar en viktig roll. De mindre kommunerna anser att det är enklare att hålla koll på vilka ungdomar som berörs och vad de sysselsätter sig med då alla i stort sett känner alla. Andra fördelar som nämns med att vara en liten kommun är att det underlättar en nära samverkan med andra aktörer. I och med att de sitter geografiskt nära varandra och stöter på varandra i flera olika sammanhang blir det enklare att skapa kontakt enligt kommunerna. Däremot ser flera av de små kommunerna begränsningar i vilka åtgärder man kan erbjuda. För de större kommunerna är situationen den motsatta. I intervjuerna framkom att det krävs mer arbete för att veta vilka ungdomar som omfattas och för att kunna bortse från dem som inte omfattas av informationsansvaret. Samtidigt fanns ofta ett större utbud av olika åtgärder för ungdomarna.

Kommungrupp

Genom att använda SKL:s nio kommungrupper kan kommunernas arbete jämföras utifrån strukturella egenskaper hos kommunerna. När det gäller hur arbetet med informationsansvaret bedrivs finns det framför allt två kommungrupper som avviker – glesbygdskommuner och varuproducerande kom-

muner.⁵² Dessa kommuner utmärker sig med att vara minst aktiva i frågan. Tre av fyra kommuner som inte kontaktat ungdomar tillhörde någon av dessa grupper. Kommunerna i dessa grupper hade också i betydligt mindre utsträckning en handlingsplan för arbetet med ungdomar 16–19 år, 46 jämfört med 69 procent av övriga kommuner. De hade också mer sällan ett register över ungdomar som omfattas. I uppföljningen 2006 fanns inte samma mönster. Glesbygdskommuner och varuproducerande kommuner tillhörde inte de mest aktiva men utmärkte sig inte heller som minst aktiva. Däremot var de varuproducerande överrepresenterade bland dem som inte besvarade enkäten år 2006.

När det gäller hur kommunerna anser att de lyckas med arbetet och vilka svårigheter de upplever finns en del skillnader mellan kommungrupperna. Bland annat är det framför allt förortskommuner och större städer som anser att de lyckas bra med att erbjuda åtgärder. Storstäderna anser att de lyckas bra med att samla in information. Däremot anger samtliga storstäder att det finns stora problem med att få kontakt med ungdomarna och två av de tre storstäderna anser att informationsansvaret hanteras dåligt i deras kommun när det gäller att få kontakt. Då många ungdomar bor i storstadskommunerna är det många som påverkas av hur arbetet fungerar där.

Tabell 3.14 Andel kommuner (%) år 2010 som anser att informationsansvaret hanteras mycket eller ganska bra i deras kommun när det gäller följande aspekter av arbetet, fördelat på kommungrupp.

	att samla in information om vilka ungdomar som omfattas	att få kontakt med ungdomarna	att erbjuda åtgärder
Förortskommuner	78	73	65
Glesbygdskommuner	49	63	54
Pendlingskommuner	80	70	58
Storstäder	100	33	33
Större städer	69	62	62
Varuproducerande kommuner	49	49	49
Övriga kommuner, 12 500–25 000 inv.	74	57	49
Övriga kommuner, mer än 25 000 inv.	72	66	53
Övriga kommuner, mindre än 12 500 inv.	87	80	57

Fler tabeller uppdelade på kommungrupperna finns i bilaga 1.

⁵² Glesbygdskommuner är kommuner med färre än 20 000 invånare och mindre än 7 invånare per kvadratkilometer. Varuproducerande kommuner karaktäriseras av att mer än 40 procent av nattbefolkningen mellan 16 och 64 år är anställda inom varutillverkning och industriell verksamhet.

Diskussion och slutsatser

4. Diskussion och slutsatser

Uppföljningen visar att det har skett förändringar i kommunernas arbete med informationsansvaret sedan Skolverkets uppföljning år 2006. Till stor del är det en positiv utveckling. Denna del inleds med en sammanfattning av resultaten. Därefter presenteras ett antal viktiga faktorer när det gäller kommunernas hantering av informationsansvaret som Skolverket har identifierat utifrån resultaten i enkät- och intervjustudien.

4.1 Förändringar i kommunernas arbete

Det är fler kommuner som arbetar aktivt och strukturerat med informationsansvaret 2010 jämfört med 2006. Betydligt fler kommuner har en handlingsplan och det är också en högre andel som har ett register över ungdomarna och som kontakter ungdomar med anledning av informationsansvaret. När det gäller hur kommunerna organiserar arbetet och vilka åtgärder man erbjuder finns det fortfarande ett starkt utbildningsfokus. Kommunernas arbete har utvecklats till viss del i och med att fler kommuner använder olika informationskällor och erbjuder flera olika åtgärder.

Denna bild av förändringarna kompletteras av kommunernas svar på frågan om hur deras arbetssätt har förändrats. Hälften av kommunerna anger att de har förändrat sitt arbete under de senaste två åren. Framför allt skriver många kommuner att de som arbetar med informationsansvaret i högre grad samverkar med andra aktörer, både inom kommunen och med andra myndigheter. En förtydligad ansvarsfördelning inom kommunen och förbättrade rutiner för arbetet är andra vanliga förändringar som kommunerna nämner. Det är dock relativt ovanligt att förändringen i kommunens arbete har föregåtts av en utvärdering av hur arbetet fungerar.

Uppföljningen visar att många kommuner upplever svårigheter i arbetet med informationsansvaret. Framför allt finns det enligt kommunerna svårigheter med att få kontakt med ungdomarna och att erbjuda lämpliga åtgärder. Det är en högre andel kommuner som anger att ungdomarna ofta tackar nej till föreslagna åtgärder 2010 än 2006. Vad denna skillnad beror på är svårt att uttala sig om utifrån resultaten i uppföljningen. Det är dock intressant att undersöka närmare varför ungdomar avböjer erbjudande om åtgärder.

4.2 Viktiga faktorer i arbetet med informationsansvaret

Både enkätstudien och intervjustudien visar på faktorer som är viktiga när det gäller kommunernas hantering av informationsansvaret. Det finns en stor överensstämmelse med de slutsatser som Skolverket drog i uppföljningen år

2006 gällande kommunernas arbete.⁵³ Samtidigt framkommer också andra aspekter som inte berördes i lika stor utsträckning i den tidigare rapporten.

Förebyggande arbete i gymnasieskolan och grundskolan

Betydelsen av att gymnasieskolorna arbetar förebyggande för att förhindra avbrott lyftes fram som en av de viktigaste slutsatserna i uppföljningen 2006. Det är en slutsats som fortfarande är i högsta grad giltig. Genom att minska antalet ungdomar som avbryter eller som aldrig påbörjar en gymnasieutbildning minskas gruppen som omfattas av informationsansvaret. I de statistiska beräkningarna som Skolverket har gjort framgår att den stora merparten av ungdomarna som omfattas av informationsansvaret har läst i gymnasieskolan men avbrutit sina studier där. Skolverket har tidigare visat att det finns stora brister i gymnasieskolors arbete med särskilt stöd.⁵⁴ I och med den nya gymnasieskolan understryks betydelsen av att gymnasieskolorna förmår stödja eleverna inom ramen för det program som de läser. Det är också av stor betydelse att arbeta förebyggande redan i grundskolan.

Det är framför allt skolorna som behöver vidta åtgärder för att förbättra det förebyggande arbetet och stödet till eleverna. Det kan dock finnas fördelar med att även tänka förebyggande i arbetet med informationsansvaret. I intervjuer med kommuner som anser att de lyckas bra finns flera exempel på hur ett visst förebyggande arbete kan inkluderas i verksamheten med informationsansvaret. I en kommun är de som arbetar med informationsansvaret ute och informerar alla elever i årskurs nio i kommunen om verksamheten. I en annan kommun, där de allra flesta elever studerar i andra kommuners gymnasieskolor, lägger man stor vikt vid att ha kontakt med de olika gymnasieskolorna i syfte att förhindra avbrott.

Politisk prioritet och en tydlig ansvarsfördelning

Det framgår tydligt i uppföljningen 2010 att den politiska styrningen är av betydelse för arbetet med informationsansvaret. Det framkommer bland annat i intervjuerna med kommunerna som anser att de lyckas mindre bra. I de intervjuerna nämns att ett förtydligt politiskt mandat, en tydlig ansvarsfördelning och avsatta resurser för arbetet är viktiga faktorer för att utveckla arbetet i positiv riktning. I enkäten är det också brist på just detta som lyfts fram som anledningar till att det egna arbetet inte har förändrats trots att det vore önskvärt. En handlingsplan för arbetet kan här vara ett sätt att konkretisera den politiska styrningen och målsättningarna för arbetet.

⁵³ Skolverket (2006) *Redovisning av uppdrag om information om icke skolpliktiga ungdomar – det kommunala uppföljningsansvaret.*

⁵⁴ Skolverket (2010) *Risk för IG: gymnasierektorer om skolornas stöd till elever som riskerar att inte nå målen.*

I flera av de intervjuade kommunerna som anser att de lyckas bra finns en tydlig politisk satsning på ungdomarna som omfattas av informationsansvaret. Informationsansvaret ses som en del i ett större sammanhang i arbetet med ungdomar i kommunen och därmed som viktigt inför framtiden.

Flera av de intervjuade har också betonat att det kommunala informationsansvaret just är ett kommunalt ansvar. Det finns en nära koppling till utbildning i och med att skyldigheten regleras i skollagen och genom att gymnasieutbildning i flera sammanhang lyfts fram som den vanligaste åtgärden som ska erbjudas en ungdom i arbetet med informationsansvaret. Organisatoriskt behöver ansvaret dock inte nödvändigtvis ligga på en gymnasieskola. Tvärtom anser flera av de intervjuade att det är en fördel om ansvaret ligger mer centralt i kommunen och betraktas som hela kommunens angelägenhet.

Struktur för informationsinsamlingen

När det gäller information gjorde Skolverket i uppföljningen 2006 bedömningen att kommunerna till stor del hade tillgång till den information de behövde för att bedriva en uppföljningsverksamhet.⁵⁵ Den slutsatsen är fortfarande giltig. Arbetet underlättas ytterligare i och med gymnasieskolornas skyldighet att meddela avbrott till ungdomens hemkommun för elever som påbörjar sin utbildning efter 1 juli 2011. Det innebär att behovet av att få tillgång till uppgifter från CSN minskas väsentligt. Ett mindre antal kommuner köper uppgifter från VHS om vilka ungdomar som har ett slutbetyg, i syfte att enkelt kunna bortse från de ungdomarna i arbetet med informationsansvaret. Dessa uppgifter från VHS om vilka elever som har slutbetyg kan underlätta kommunens arbete med att samla in information, framför allt för de större kommunerna.

Informationsinsamlingen förutsätter ett medvetet arbete från kommunernas sida. Det behövs en struktur för att samla in information om de ungdomar som berörs. I de allra flesta kommuner behövs också någon form av register eller förteckning samt information från kommunens befolkningsregister (KIR).

Flera olika kontaktsätt

Även när det gäller kommunernas kontakt med ungdomarna är slutsatserna från den tidigare uppföljningen aktuella. Där skrev Skolverket bland annat att kommunerna borde använda andra sätt än brev och telefon för att nå ungdomarna. Uppföljningen 2010 visar att det ofta inte är en enkel uppgift att etablera en kontakt med berörda ungdomar. Det finns stora skillnader mellan kommunerna i ambitionsnivå – hur ofta ungdomar kontaktas och vilka resur-

⁵⁵ Skolverket (2006) *Redovisning av uppdrag om information om icke skolpliktiga ungdomar – det kommunala uppföljningsansvaret.*

ser som läggs ner på att verkligen få tag på ungdomarna. Uppföljningen indikerar att det ofta krävs att kommunerna använder fler än ett kontaktsätt för att nå ungdomarna och att kommunerna kan behöva försöka vid upprepade tillfällen. Exempel på alternativa kontaktsätt som en del kommuner använder är hembesök, liksom sms, e-post och Facebook.

Ett kompletterande kontaktsätt som framkom i uppföljningen är att kommuner på olika sätt sprider kännedom om verksamheten, bland annat genom tidningsannonser, information på webbsidor, besök på olika mässor och besök i grundskolor. Det kan underlätta för ungdomar och föräldrar att själva ta kontakt med dem som arbetar med informationsansvaret.

Samverkan kring åtgärder

Samverkan har i flera tidigare studier lyfts fram som en mycket viktig del i arbetet med informationsansvaret.⁵⁶ Det tål att lyftas fram igen. Uppföljningen visar att den eller de som arbetar med informationsansvaret ofta samverkar med andra aktörer – både internt i kommunen och med externa aktörer. När det gäller arbetet med att erbjuda åtgärder är det socialtjänsten och de egna gymnasieskolorna som man oftast samverkar med.

De förändringar som genomförs inom gymnasieskolan från och med hösten 2011 innebär sannolikt att än mer samverkan kommer att behövas, främst när det gäller ungdomar som är behöriga till gymnasieskolan men som avbryter sin utbildning där. De nya introduktionsprogrammen kommer bara i undantagsfall att vara tillgängliga för de elever som är behöriga till de nationella programmen och kan därmed inte erbjudas denna elevgrupp på samma sätt som IV erbjuds idag. Förutom att det ställer stora krav på gymnasieskolorna att ge adekvat stöd till eleverna innebär det också att andra aktörer i större utsträckning behöver erbjuda åtgärder till de ungdomar som avbryter sin gymnasieutbildning. Inte minst är det av betydelse att kommunernas samverkan med Arbetsförmedlingen fungerar tillfredsställande.

Samverkan är också särskilt viktigt när det gäller de ungdomar som har sociala problem eller andra svårigheter och som behöver omfattande stödinsatser. För att framgångsrikt kunna stödja dessa ungdomar krävs ofta en samverkan mellan flera olika samhällsaktörer.⁵⁷

Samtidigt som samverkan är viktigt är det också svårt. Tidigare har det lyfts fram att samverkan kräver investeringar i både tid och energi samt att stöd hos den politiska och administrativa ledningen oftast är en förutsättning för en

⁵⁶ SOU 2003:92 *Unga utanför*; SKL (2008) *Det kommunala uppföljningsansvaret som kommunerna ser det*; Ungdomsstyrelsen (2009) *Vägarna in. Arbetet med unga i kommuner med lokala utvecklingsavtal*.

⁵⁷ I Skolverkets rapport *Erfarenheter av samverkan kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa* (2010) finns mer information om hur samverkan kan användas i arbetet med utsatta ungdomar.

uthållig samverkan.⁵⁸ I intervjuerna med kommunerna finns exempel på hur samverkan kan byggas in i själva organiseringen genom en styrgrupp med representanter från olika enheter. Det finns också exempel på hur samverkan kan ske genom deltagande i olika nätverk, personliga kontakter och genom att det ligger i uppföljningsverksamhetens uppdrag att samverka med andra aktörer. I mindre kommuner förekommer att den person som ansvarar för informationsansvaret också har andra uppdrag som gynnar det arbetet.

Uppföljning och utvärdering av verksamheten

En faktor som ofta saknas i kommunernas arbete med informationsansvaret är uppföljning och utvärdering. Skolverkets uppföljning 2010 visar att det är relativt ovanligt att kommunerna har utvärderat sin egen verksamhet med att samla in information och att erbjuda åtgärder. I och med att det är kommunerna som avgör hur arbetet organiseras och bedrivs borde det vara en självklarhet att även följa upp och vidareutveckla arbetet. Uppföljningen visar att det framför allt är större kommuner som har utvärderat det egna arbetet under den senaste tvåårsperioden. Det bör dock även vara relevant för mindre kommuner att följa upp de egna arbetsätten. En utvärdering förutsätter kriterier att utvärdera mot. Där kan en handlingsplan eller motsvarande vara en bra utgångspunkt.

Flera kommuner har i intervjuundersökningen lyft fram att det kan vara svårt att redovisa resultaten av verksamheten. De har betonat att det är viktigt att synliggöra uppdraget och målgruppen gentemot den politiska ledningen. En handlingsplan som innehåller uppföljningsbara mål kan vara en fördel även i det arbetet.

Ungdomar utan slutbetyg?

I intervjuundersökningen framkom signaler om att ungdomar som har gått tre år i gymnasieskolan men som saknar ett slutbetyg ofta inte inkluderas i kommunernas arbete med informationsansvaret. De elever som har läst tre år i gymnasieskolan men inte har fått ett slutbetyg har lättare att etablera sig på arbetsmarknaden än de som gör tidiga avbrott.⁵⁹ Samtidigt är det värdefullt att ha ett slutbetyg från gymnasieskolan. Eftersom frågan har uppmärksamats under arbetets gång saknas uppgifter om hur situationen ser ut nationellt.

Skolverket utgår från att de ungdomar som saknar ett slutbetyg omfattas av det kommunala informationsansvaret. Eftersom det finns indikationer på

⁵⁸ MSU, Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen (2007) *Strategi för samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*.

⁵⁹ Skolverket (2005) *Väl förberedd? Arbetsledare och lärare på högskolor bedömer gymnasieutbildades färdigheter*. Rapport 268.

att denna grupp hanteras olika i landets kommuner är det en fråga som kommunerna kan behöva se över i det egna arbetet beroende på hur de hanterar gruppen idag.

4.3 Slutsatser och förslag

Arbetet med informationsansvaret är viktigt för att ingen ungdom ska falla mellan stolarna. En kommun kan ha flera bra verksamheter för ungdomar utanför gymnasieskolan men utan den övergripande bilden finns en uppenbar risk att ungdomar hamnar utanför. Nationellt är det viktigt att fortsätta följa kommunernas arbete med informationsansvaret. Även om arbetet har gått framåt sedan 2006 finns det fortfarande många kommuner som har brister i sitt arbete. Det betyder att förutsättningarna för ungdomar utanför gymnasieskolan att komma vidare till en meningsfull sysselsättning skiljer sig åt beroende på i vilken kommun de bor. I och med kommande förändringar i gymnasieskolan blir det än viktigare att kommunernas arbete med informationsansvaret fungerar tillfredsställande.

Hur kan man göra för att lyckas?

Sammantaget visar uppföljningen på flera framgångsfaktorer för kommunernas arbete med informationsansvaret. En politisk prioritering av arbetet är en mycket viktig faktor som har lyfts fram. Andra förutsättningar som hänger samman med den politiska styrningen är en tydlig ansvarsfördelning inom kommunen och avsätta resurser för arbetet med informationsansvaret. En handlingsplan för hur kommunen ska arbeta med ungdomar i åldersgruppen underlättar ett strukturerat och långsiktigt arbete och också uppföljning av hur arbetet fungerar. I det praktiska arbetet är ett register ofta nödvändigt och samverkan med olika aktörer viktigt för att kunna erbjuda en bredd i utbudet av åtgärder. Andra potentiella framgångsfaktorer som har framkommit i uppföljningen är engagerad personal med olika kompetenser.

För skolhuvudmännen är det viktigt att:

- arbeta förebyggande i grundskolan och gymnasieskolan för att minska antalet ungdomar som inte fullföljer gymnasieskolan och därmed omfattas av informationsansvaret. Förändringarna i gymnasieskolan gör det än viktigare att förbättra det särskilda stödet till eleverna.

För kommunerna är det viktigt att:

- ha en tydlig ansvarsfördelning och avsätta resurser för arbetet med informationsansvaret.

- upprätta en handlingsplan för att tydliggöra ansvarsfördelningen och målsättningarna med verksamheten.
- uppdra åt dem som arbetar med informationsansvaret att regelbundet rapportera till den politiska nivån om hur arbetet fortskrider.
- följa upp och utvärdera den egna verksamheten för att vidareutveckla arbetet.
- rigga organisationen för samverkan – antingen i organiseringen av ansvaret eller genom att ge det i uppdrag till dem som arbetar med frågan i kommunen. Samverkan kan möjliggöra ett bredare utbud av åtgärder och också ett bättre stöd till ungdomar med omfattande stödbehov.
- arbeta strukturerat med information om ungdomarna och använda kommunens befolkningsregister för att få information om nyinflyttade ungdomar.
- använda ett flertal olika kontaktsätt för att nå ungdomarna och kontakta vid upprepade tillfällen vid behov.
- göra verksamheten känd för ungdomarna, föräldrarna och andra aktörer i kommunen.

Referenser

Referenser

MSU, Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen (2007) *Strategi för samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa.*

Prop. 2004/05:2 *Makt att bestämma – rätt till välfärd.*

Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet.*

SFS 1985:1100 Skollagen.

SFS 2007:813 Förordning Om jobbgaranti för ungdomar.

SFS 2010:2039 Gymnasieförordning.

SKL (2008) *Det kommunala uppföljningsansvaret som kommunerna ser det.*

Skolverket (2002) *”Det kommunala uppföljningsansvaret” – finns det?*

Skolverket (2005) *Väl förberedd? Arbetsledare och lärare på högskolor bedömer gymnasieutbildades färdigheter.* Rapport 268.

Skolverket (2006) *Redovisning av uppdrag om information om icke skolpliktiga ungdomar – det kommunala uppföljningsansvaret.*

Skolverket (2007) *Redovisning av uppdrag om Individuella program.*

Skolverket (2010) *Erfarenheter av samverkan kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa.*

Skolverket (2010) *PM – En beskrivning av slutbetygen i grundskolan våren 2010.*

Skolverket (2010) *Risk för IG: gymnasierektorer om skolornas stöd till elever som riskerar att inte nå målen.*

Skolverket (2010) Skolverkets officiella statistik. Gymnasieskolan – betyg och studieresultat – riksnivå. Tabell 8C. Läsåret 2009/10.
www.skolverket.se/statistik.

SOU 2002:120 *Åtta vägar till kunskap.*

SOU 2003:92 *Unga utanför.*

SOU 2008:27 *Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola.*

Svenska kommunförbundet (2004) *PM – Kommungruppsindelning fr.o.m. 1 januari 2005.*

Ungdomsstyrelsen (2009) *Vägarna in. Arbetet med unga i kommuner med lokala utvecklingsavtal.* Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:11.

Ungdomsstyrelsen (2011) *Unga som varken arbetar eller studerar- hur många är de och vad gör de?* Skrifter från Temagruppen Unga i arbetslivet 2011:1.

Bilagor

Bilaga 1

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) delar in Sveriges kommuner i nio grupper efter strukturella egenskaper som befolkningsstorlek och pendlingsmönster. Nedan finns ett antal tabeller där kommunernas svar fördelas efter kommungruppsindelningen.

Tabell 1. Bakgrundstabell. Antal och andel kommuner som har besvarat enkäten år 2010, fördelat på kommungrupp.

	Antal	Andel (%)
Förortskommuner	37	97
Glesbygdskommuner	35	90
Pendlingskommuner	40	98
Storstäder	3	100
Större städer	26	96
Varuproducerande kommuner	37	93
Övriga kommuner, mindre än 12 500 inv.	30	97
Övriga kommuner, 12 500–25 000 inv.	35	95
Övriga kommuner, mer än 25 000 inv.	32	94

Tabell 2. Andel kommuner (%) år 2010 som har angett att de har en handlingsplan respektive ett register, fördelat på kommungrupp.

	Handlingsplan	Register
Förortskommuner	76	95
Glesbygdskommuner	46	69
Pendlingskommuner	63	85
Storstäder	67	100
Större städer	65	92
Varuproducerande kommuner	46	62
Övriga kommuner, mindre än 12 500 inv.	70	87
Övriga kommuner, 12 500–25 000 inv.	69	80
Övriga kommuner, mer än 25 000 inv.	75	91

Tabell 3. Andel kommuner (%) år 2010 som ofta (löpande) uppdaterar uppgifterna i registret, fördelat på kommungrupp.

	Uppdaterar ofta
Förortskommuner	86
Glesbygdskommuner	46
Pendlingskommuner	53
Storstäder	100
Större städer	71
Varuproducerande kommuner	52
Övriga kommuner, mindre än 12 500 inv.	65
Övriga kommuner, 12 500–25 000 inv.	57
Övriga kommuner, mer än 25 000 inv.	48

Tabell 4. Andel kommuner (%) år 2010 som ofta (löpande) kontaktar ungdomar i arbetet med informationsansvaret, fördelat på kommungrupp.

	Kontaktar ofta
Förortskommuner	65
Glesbygdskommuner	69
Pendlingskommuner	64
Storstäder	67
Större städer	67
Varuproducerande kommuner	50
Övriga kommuner, mindre än 12 500 inv.	53
Övriga kommuner, 12 500–25 000 inv.	35
Övriga kommuner, mer än 25 000 inv.	53

Tabell 5. Andel kommuner (%) år 2010 som anser att informationsansvaret hanteras ganska eller mycket dåligt när det gäller följande aspekter av arbetet, fördelat på kommungrupp.

	att samla in information om vilka ungdomar som omfattas	att få kontakt med ungdomarna	att erbjuda åtgärder
Förortskommuner	8	14	19
Glesbygdskommuner	17	11	14
Pendlingskommuner	8	15	18
Storstäder	0	67	33
Större städer	19	15	27
Varuproducerande kommuner	27	24	24
Övriga kommuner, mindre än 12 500 inv.	7	10	17
Övriga kommuner, 12 500–25 000 inv.	14	14	31
Övriga kommuner, mer än 25 000 inv.	9	19	28

Tabell 6. Andel kommuner (%) år 2010 som anser att det finns stora svårigheter med informationsansvaret när det gäller följande aspekter, fördelat på kommungrupp.

	att veta vilka ungdomar som omfattas	att få kontakt med de ungdomar som omfattas	att erbjuda rätt individuell åtgärd	att ekonomin är begränsad för	att sekretessbestämmelser skapar problem	att bestämmelserna om informationsansvaret är otydliga
Förortskommuner	16	24	24	22	24	3
Glesbygdskommuner	17	11	26	34	14	14
Pendlingskommuner	15	23	33	23	25	15
Storstäder	0	100	33	33	67	0
Större städer	23	27	31	23	12	15
Varuproducerande kommuner	22	49	35	54	19	16
Övriga kommuner, mindre än 12 500 inv.	3	20	27	30	10	10
Övriga kommuner, 12 500–25 000 inv.	14	20	37	57	17	26
Övriga kommuner, mer än 25 000 inv.	19	19	29	44	16	16

Bilaga 2

Enkät om det kommunala informationsansvaret (uppföljningsansvaret)

Enkäten handlar om kommunens arbete med ungdomar under 20 år som fullgjort sin skolplikt men som inte går i gymnasieskolan eller har slutfört en gymnasieutbildning. Kommunens arbete med ungdomar som studerar på individuella program (IV) ingår inte i undersökningen.

1. Har kommunen en handlingsplan (riktlinjer, program motsv.) för arbetet med ungdomar 16–19 år?

- Ja
- Nej

Om ja fråga 1:

2. Innehåller handlingsplanen konkreta och uppföljningsbara mål?

- Ja
- Nej
- Vet inte

Om ja fråga 1:

3. Är handlingsplanen fastställd (beslutad) av en politisk instans?

- Ja
- Nej

Om ja fråga 3:

4. Av vilken instans?

- Fullmäktige
- Kommunstyrelsen
- Nämnd. Ange vilken:

5. Vilken politisk instans ansvarar för informationsansvaret?

- Kommunstyrelsen
- Nämnd. Ange vilken (vilka):

Eventuell kommentar:

6. Vem leder det praktiska arbetet med informationsansvaret?

Markera ett eller flera alternativ

- Rektor (ansvarig) för gymnasieskola
- Rektor (ansvarig) för individuella program (IV)
- Gymnasieförbund
- Förvaltning för skolfrågor
- Annan förvaltning. Ange vilken:
- Annan enhet (organisation). Ange vilken:

Kommentera gärna ditt svar:

7. Vem utför det praktiska arbetet med informationsansvaret?

Markera ett eller flera alternativ

- Studie- och yrkesvägledare
- Samordnare av individuella program (IV)
- Arbetsmarknadshandläggare
- Annan, nämligen:

Kommentera gärna ditt svar:

8. Hur sker finansieringen av kommunens arbete med informationsansvaret under år 2010?

- Via egen anslagspost i budgeten
- Via ramavtal till ansvarig verksamhet
- Ingår i förvaltningens budget
- På annat sätt, nämligen:
- Vet inte

9. Har någon större utvärdering (kvalitetsuppföljning) genomförts under de senaste 2 åren av...

	Ja	Nej	Vet inte
kommunens arbete med att samla in information om vilka ungdomar som omfattas?	☐	☐	☐
kommunens arbete med att erbjuda åtgärder?	☐	☐	☐

Eventuell kommentar:

Om ja fråga 9:

10. Har resultat från utvärderingen (uppföljningen) medfört revideringar av verksamheten?

- Ja
- Nej
- Vet inte

11. Har kommunens sätt att arbeta med informationsansvaret förändrats under de senaste 2 åren?

- Ja
- Nej
- Vet inte

Om nej fråga 11:

12. Ange troliga orsaker till att kommunens arbete inte har förändrats:

.....

Om ja fråga 11:

13. Beskriv kortfattat på vilket sätt kommunens arbete har förändrats:

.....

Frågor om registrering av ungdomarna

14. Har kommunen en förteckning (ett register) över de ungdomar som omfattas av informationsansvaret?

- Ja
- Nej

Om ja fråga 14:

15. Hur ofta uppdateras uppgifterna?

- Ofta (löpande)
- Varje månad
- Varje halvår
- En gång om året

Eventuell kommentar:

Om ja fråga 14:

16. Från vem och hur ofta får ni uppgifter för att hålla förteckningen aktuell?

Grundskolor eller motsvarande

	Ofta (löpande)	Varje månad	Varje halvår	En gång om året	Aldrig	Vet inte
Grundskolor i kommunen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Grundskolor i annan kommun	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fristående grundskolor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Särskolor i kommunen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Särskolor i annan kommun	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fristående särskolor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Specialskolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sameskolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Om ja fråga 14:

17. Från vem och hur ofta får ni uppgifter för att hålla förteckningen aktuell?

Gymnasieskolor eller motsvarande

	Ofta (löpande)	Varje månad	Varje halvår	En gång om året	Aldrig	Vet inte
Gymnasieskolor i kommunen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gymnasieskolor i annan kommun	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fristående gymnasieskolor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gymnasiesärskolor i kommunen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gymnasiesärskolor i annan kommun	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fristående gymnasiesärskolor	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Om ja fråga 14:

18. Från vem och hur ofta får ni uppgifter för att hålla förteckningen aktuell?

Andra aktörer

	Ofta (löpande)	Varje månad	Varje halvår	En gång om året	Aldrig	Vet inte
Intagningskansli till gymnasieskolan (motsv.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Socialtjänsten i den egna kommunen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Annan förvaltning (enhet) i kommunen. Ange vilken:	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Centrala studiestödsnämnden (CSN)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Arbetsförmedlingen (Af)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Försäkringskassan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Annan som ni får information ifrån. Ange vem (vilka):	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Om ja fråga 14:

19. Hur ofta använder ni folkbokföringsregistret (befolkningsregister) för att hålla förteckningen aktuell?

- Ofta (löpande)
- Varje månad
- Varje halvår
- En gång om året
- Aldrig

Om ja fråga 14:

20. Använder ni andra databaser (register) för att hålla förteckningen aktuell?

- Ja, ange vilken (vilka):
- Nej

Frågor om kontakter med de ungdomar som omfattas av informationsansvaret

21. Hur många ungdomar har ni kontaktat med anledning av informationsansvaret under perioden 1 jan–30 juni 2010?

- Antal:
- Vet inte

Eventuell kommentar:

.....

22. På vilket sätt och hur ofta kontaktar ni ungdomar med anledning av informationsansvaret?

Besvara varje delfråga

	Ofta (löpande)	Varje månad	Varje halvår	En gång om året	Aldrig
a) Genom brev	☐	☐	☐	☐	☐
b) Genom telefonsamtal	☐	☐	☐	☐	☐
c) Genom hembesök	☐	☐	☐	☐	☐
d) Genom tidningsannonser	☐	☐	☐	☐	☐
e) Annat kontaktsätt. Ange vilket:	☐	☐	☐	☐	☐

Eventuell kommentar:

.....

23. Upplever ni att det finns ungdomsgrupper som är särskilt svåra att komma i kontakt med?

- Ja. Ange vilken (vilka):.....
- Nej
- Vet inte

Frågor om åtgärder för de ungdomar som omfattas av informationsansvaret

24. Med vilka sker samverkan för att erbjuda lämpliga åtgärder?

Markera ett eller flera alternativ

- Gymnasieskolor i kommunen
- Gymnasieskolor i annan kommun
- Fristående gymnasieskolor
- Gymnasiesärskolor i kommunen
- Gymnasiesärskolor i annan kommun
- Fristående gymnasiesärskolor
- Socialtjänsten i den egna kommunen
- Annan förvaltning (enhet) i kommunen. Ange vilken:
- Arbetsförmedlingen (Af)
- Försäkringskassan
- Landstinget
- Folkhögskolor
- Andra som ni samverkar med. Ange vem (vilka):
- Samverkar inte med andra aktörer.

25. Samverkar kommunen med Arbetsförmedlingen när det gäller ungdomar 16–19 år?

- Ja
- Nej

Om ja fråga 25:

26. Finns följande för samverkan mellan kommunen och Arbetsförmedlingen när det gäller ungdomar 16–19 år?

	Ja	Nej	Vet inte
En handlingsplan (riktlinjer, program motsv.)?	☐	☐	☐
Inarbetade rutiner i verksamheten?	☐	☐	☐

Om ja fråga 25:

27. Hur fungerar samverkan mellan kommunen och Arbetsförmedlingen när det gäller ungdomar 16–19 år?

- Mycket bra
- Ganska bra
- Varken bra eller dåligt
- Ganska dåligt
- Mycket dåligt

28. Vilken typ av åtgärder erbjuder ni ungdomarna som omfattas av informationsansvaret?

Markera ett eller flera alternativ

- Studier i grundskola
- Studier på individuella program (IV)
- Studier på annat gymnasieprogram
- Studier på gymnasiesärskola
- Studier på folkhögskola
- Studier på komvux
- Studier på sfi
- Arbete inom ramen för jobbgarantin
- Arbete eller praktik – inom ramen för IV
- Arbete eller praktik – EJ inom ramen för IV
- Annan verksamhet/åtgärd. Ange vad:

29. Av de åtgärder som ni erbjuder ungdomarna, vilken (vilka) åtgärder är det vanligast att ni erbjuder?

Markera 1–3 alternativ

- Studier i grundskola
- Studier på individuella program (IV)
- Studier på annat gymnasieprogram
- Studier på gymnasiesärskola
- Studier på folkhögskola
- Studier på komvux
- Studier på sfi
- Arbete inom ramen för jobbgarantin
- Arbete eller praktik – inom ramen för IV
- Arbete eller praktik – EJ inom ramen för IV
- Annan verksamhet/åtgärd. Ange vad:.....

Kommentera gärna ditt svar:

30. Hur ofta erbjuder ni ungdomarna följande?

	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig
Studie- och yrkesvägledning/coachning	☐	☐	☐	☐
Psykosocialt stöd (samtal med kurator/psykolog, stödgrupper m.m.)	☐	☐	☐	☐

31. Hur ofta förekommer det att ungdomar tackar nej till föreslagen åtgärd?

- Mycket ofta
- Ganska ofta
- Ibland
- Sällan/aldrig
- Vet ej

32. Vad gör kommunen om ungdomar tackar nej till föreslagen åtgärd?

- Erbjuder andra insatser
- Försöker vid ett senare tillfälle
- Kommunen gör inget mer
- Annat, nämligen:.....

Hur arbetet med informationsansvaret fungerar

33. Finns det svårigheter med informationsansvaret när det gäller ...

	Nej, inga svårigheter	Ja, mindre svårigheter	Ja, stora svårigheter
att veta vilka ungdomar som omfattas	☐	☐	☐
att få kontakt med de ungdomar som omfattas	☐	☐	☐
att erbjuda rätt individuell åtgärd	☐	☐	☐
att ekonomin är för begränsad	☐	☐	☐
att sekretessbestämmelser skapar problem	☐	☐	☐
att bestämmelserna om informationsansvaret är otydliga	☐	☐	☐
annat (andra) problem, nämligen:	☐	☐	☐

34. Hur tycker du att informationsansvaret hanteras i din kommun när det gäller...

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt
att samla in information om vilka ungdomar som omfattas	☐	☐	☐	☐	☐
att få kontakt med ungdomarna	☐	☐	☐	☐	☐
att erbjuda åtgärder	☐	☐	☐	☐	☐

35. Övriga kommentarer.

Skriv gärna en kommentar om det något du vill lägga till eller förtydliga om kommunens arbete med informationsansvaret.

.....
.....

Bilaga 3

Intervjuguide vid kommunbesök

A) Organisation

- Hur organiserar kommunen arbetet med informationsansvaret?
- Hur fungerar det?
- Har det förändrats sedan 2006?

Checklista

1. Policy/handlingsplan
2. Politiskt beslut
3. Hur ser ansvarsfördelningen ut?
4. Finansiering
5. Samverkan (och hur fungerar det)
 - a. Socialtjänsten
 - b. Arbetsförmedling (hur samverkar de)
 - c. Andra kommuner (kunskapsutbyte m.m.)
6. Arbete i skolan med barn/ungdomar som riskerar att hamna utanför
7. Utvärdering/uppföljning

B) Information

- Hur håller sig kommunen informerade om ungdomars sysselsättning?
- Hur fungerar det?
- Har det förändrats sedan 2006?

Checklista

1. Vet kommunen: hur många som omfattas, vilka de är, nuvarande sysselsättning
2. Metoder som används för att hitta ungdomarna
3. Registrering och uppföljning
4. Problem (oklarheter) med lagstiftningen

C) Kontakt

- Hur tar kommunen kontakt med ungdomar i syfte att erbjuda åtgärder?
- Hur fungerar det?
- Har det förändrats sedan 2006?

Checklista

1. Hur tas och etableras kontakter med ungdomarna?
2. Hur erbjuds åtgärderna?
3. Hur fungerar kontakten med ungdomarna?
4. Vilka är reaktionerna från ungdomarna?

D) Åtgärder

- Vilka individuella åtgärder erbjuder kommunen ungdomar utan sysselsättning?
- Hur fungerar det?
- Har det förändrats sedan 2006?

Checklista

1. Vilka individuella åtgärder
2. Vilken typ av åtgärder erbjuder kommunerna: praktik, studier, studievägledning eller annat?
3. Vad är det individuella och hur tillgodoses det?
4. I vilket syfte ges åtgärderna?
5. Hur vanligt är det att ungdomar antar erbjudandet om åtgärd?
6. Vad gör kommunen om ungdomen tackar nej?

E) Framtiden

Hur ser man på det framtida arbetet med informationsansvaret?

- Vilka hinder/svårigheter finns i kommunen?
- Vilka förutsättningar finns/finns inte i kommunen?
- Finns det planer på att förändra arbetet? Förändringar i och med ny gymnasieskola 2011?
- Vilket stöd anser man sig behöva från statligt/kommunalt håll? Vad skulle behövas för att underlätta arbetet med informationsansvaret?

Ungdomars svårigheter att etablera sig i samhället får inte sällan betydande konsekvenser, framför allt för individen men också för samhället. Kommunerna har en skyldighet att hålla sig informerade om sysselsättningen hos ungdomar 16–19 år som inte går i gymnasieskolan, i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder. Det kallas det kommunala informationsansvaret eller uppföljningsansvaret.

Skolverket har vid två tidigare tillfällen följt upp kommunernas hantering av informationsansvaret. I denna rapport har Skolverket följt upp hur kommunerna organiserar och bedriver arbetet med informationsansvaret och hur det har förändrats sedan den uppföljning som genomfördes år 2006. Rapporten ger en nationell bild av hur landets kommuner hanterar frågan.

Rapporten riktar sig i första hand till politiker och tjänstemän i kommunerna som arbetar med dessa frågor.

Skolverket

www.skolverket.se